

MASARYKOVA UNIVERZITA
CENTRUM OBČANSKÉHO
VZDĚLÁVÁNÍ

Řada metodických materiálů pro výchovu k demokratickému občanství a lidským právům

VDO/VLP DÍL VI

Rolf Gollob, Peter Krapf (eds.)

Výuka demokracie

Sbírka modelových situací pro výchovu k demokratickému občanství a lidským právům

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

Rada Evropy má 47 členských států a pokrývá prakticky celý evropský kontinent. Snaží se rozvíjet společné demokratické a právní principy zakotvené v Evropské úmluvě o lidských právech a v dalších důležitých textech o ochraně jednotlivců. Již od roku 1949, kdy byla založena za dozvuků druhé světové války, Rada Evropy symbolizuje usmíření.

Oddělení vzdělávání k demokratickému občanství a lidským právům Rady Evropy (Division for Citizenship and Human Rights Education) nabízí materiály k podpoře a rozvoji občanského vzdělávání v členských zemích. Patří mezi ně publikace o demokratickém řízení škol, realizaci občanského vzdělávání jako průřezového tématu nebo vztazích škol a univerzit s komunitami. Šest metodických příruček pro učitele Centrum občanského vzdělávání překládá a nabízí na svých stránkách, jednotlivé lekce adaptuje pro portál www.vychovakobcanstvi.cz. Další publikace a činnost Rady Evropy ke vzdělávání k demokratickému občanství a lidským právům jsou dostupné na <http://www.coe.int/edc>.

Výuka demokracie

Sbírka modelových situací pro výchovu k demokratickému občanství a lidským právům

Rolf Gollob a Peter Krapf (eds.)

Svazek VI

ze svazků I–VI VDO/VLP

Výchova k demokratickému občanství a lidským právům ve školní praxi

Struktura, koncepty, metody a modely výuky

Masarykova univerzita
Brno 2012

Názory uvedené v tomto dokumentu jsou názory autorů a nemusí se nutně shodovat s oficiálními názory Rady Evropy.

Překlad z anglického originálu *Teaching democracy: A collection of models for democratic citizenship and human rights education.*

Koordinace produkce, návrhu a úprav tohoto svazku byla provedena IPE (International Projects in Education, www.phzh.ch/ipe) Curyšské pedagogické univerzity (Pädagogische Hochschule Zürich – PHZH). Finanční příspěvek poskytla SDC – Švýcarská agentura pro rozvoj a spolupráci.

Tento překlad je vydáván se svolením Council of Europe Publishing a plně za něj zodpovídá vydavatel. Překlad vznikl v rámci projektu Výchova k občanství (reg. číslo OP VK: CZ.1.07/1.2.00/14.0084), realizovaného Centrem občanského vzdělávání s finanční podporou Evropského sociálního fondu a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky.

Ilustrace: Aleš Čuma podle Petiho Wiskemanna

**MASARYKOVA UNIVERZITA
CENTRUM OBČANSKÉHO
VZDĚLÁVÁNÍ**

Centrum občanského vzdělávání
Masarykova univerzita
Komenského nám. 220/2
662 43 Brno
Tel.: +420 549 493 178
E-mail: info@obcanskevzdelavani.cz
Web: www.obcanskevzdelavani.cz

© Rada Evropy, duben 2008
Český překlad © Masarykova univerzita, říjen 2012
ISBN 978-80-210-6089-0

Spoluautoři a spolupracovníci

Emir Adžović – Bosna a Hercegovina

Salih Agić – Bosna a Hercegovina

Suad Alić – Bosna a Hercegovina

Irena Batić – Bosna a Hercegovina

Emina Dedić – Bosna a Hercegovina

Elisabeth Hösli – Švýcarsko

Mirjana Knežević – Bosna a Hercegovina

Dunja Lazić – Bosna a Hercegovina

Franziska Gerster – Švýcarsko

Helen Lehmann – Švýcarsko

Sabrina Marruncheddu – Švýcarsko

Michel Herode – Belgie

Reto Moritzi – Švýcarsko

Monique Nobs – Švýcarsko

Michel Rapp – Německo

Valerie Shaw – Velká Británie

Vedrana Spajić-Vrkaš – Chorvatsko

Keith Sprague – Švýcarsko

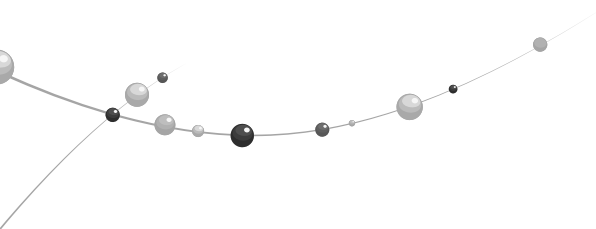
Zoran Stojanović – Bosna a Hercegovina

Zdravko Sunkić – Bosna a Hercegovina

Valerie Travis – Velká Británie

Kemal Velagić – Bosna a Hercegovina

Wiltrud Weidinger – Švýcarsko

Obsah

Úvod	9
Kapitola 1 – Vytváření atmosféry ve třídě	
Úvod	11
1.1. Párování karet	12
1.2. Práva, povinnosti a pravidla ve třídě	13
1.3. Můj erb	15
1.4. Kytice	17
1.5. Čínské hůlky	18
Kapitola 2 – Ujasňování hodnot	
Úvod	19
2.1. Na raftu	20
2.2. Hodnotové systémy	21
2.3. Životní filozofie	22
Kapitola 3 – Seznámení s lidskými právy	
Úvod	25
3.1. Plakát lidských práv	27
3.2. Provázky	28
3.3. Strom lidských práv	29
3.4. Let balonem	30
3.5. Co chci a co potřebuji	32
3.6. Truhla plná pokladů	32
Kapitola 4 – Vnímání ostatních	
Úvod	33
4.1. Každý jsme jiný, všichni jsme si rovni	34
4.2. Odlišnost	35
4.3. Pravda a lež	36
4.4. První dojem	37
4.5. Všichni máme předsudky	38
4.6. Všichni jsme si rovni, ale někteří jsou si rovnější	40
4.7. Turisté	41
4.8. Globingo: „Lidská bytost je součástí celého světa“	43

Kapitola 5 – Aby spravedlnost fungovala

Úvod	45
5.1. To není fér	46
5.2. Výjimka	47
5.3. Skládačka	48
5.4. Úloha zákona	49
5.5. Pohledy na spravedlnost	51

Kapitola 6 – Seznámení se s politickou filozofií

Úvod	53
6.1. Základní koncepty politického myšlení	54
6.2. Postoje k moci	55
6.3. Kdybych byl kouzelníkem	57

Kapitola 7 – Zapojení se do politického života

Úvod	59
7.1. Zeď mlčení	60
7.2. Moje pocity z diktatury	61
7.3. Dotazník postojů ke změně	62
7.4. Plánování projektu	65
7.5. My a svět	67
7.6. Měli bychom se zapojovat do politiky?	68
7.7. Jak vláda ovlivňuje tvůj život?	70
7.8. Způsoby participace v demokracii	71
7.9. Politický cyklus	72

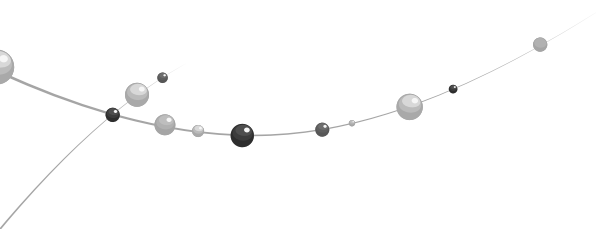
Kapitola 8 – Řešení konfliktu

Úvod	75
8.1. Oboustranně prospěšná řešení	76
8.2. Strukturovaný přístup k řešení konfliktů	77
8.3. Konflikty v rodině a mezi vrstevníky	79
8.4. Brainstorming na téma konfliktu a míru	80
8.5. Sochy	81
8.6. Trest versus pozitivní řešení konfliktu	82
8.7. Menšiny	84
8.8. Obrázky války a míru	86

Ilustrace

Úvod	87
1. Vytváření atmosféry ve třídě	88
2. Ujasňování hodnot	89
3. Seznámení s lidskými právy	90
4. Vnímání ostatních	91
5. Aby spravedlnost fungovala	92
6. Seznámení s politickou filozofií	93
7. Zapojení se do politického života	94
8. Řešení konfliktu	95

Úvod

1. Co má tato kniha nabídnout

Tato kniha obsahuje sbírku 47 aktivit a modelových situací pro výchovu k demokratickému občanství (VDO) a výchovu k lidským právům (VLP) ve školách, ale i v neoficiálních vzdělávacích zařízeních. Tyto učební modely poskytují základní rámec k aktivaci žáků a nabízejí příklady a cesty k pochopení obecných principů demokracie a lidských práv (intuitivní přístup, učení příkladem).

Celá řada těchto učebních modelů vyžaduje pouze několik málo základních pomůcek (na základě principu nízkého rozpočtu).

V hodině nebo lekci (pokud možno maximálně ve čtyřech hodinách) je nutné tyto modelové situace zasadit do kontextu, obvykle s využitím struktury tvořené třemi kroky:

1. Lekce nebo hodina začíná uvedením do tématu a seznámením s jejím účelem a cíli. Žáci se tak začnou o téma zajímat.
2. Žákům jsou sděleny pokyny, jak provést aktivitu a zpracovat potřebné materiály. Následně se žáci zapojují přímo do aktivity.
3. Toto je fáze důkladné reflexe, diskusí a poučení. Mezi běžné metody patří zpětná vazba žáků, diskuse ve třídách, kritické myšlení a vedení učitelem za účelem představení klíčového konceptu daného modelu. Bez této třetí fáze by žáci získali dojem, že hrají hru pro hru samotnou.

Fáze 1 a 3 nejsou součástí prezentace modelů (fáze 2). Úvody jednotlivých kapitol obsahují stručné informace o klíčovém konceptu nebo otázce, na kterou se aktivity v dané kapitole zaměřují; zde je možné nalézt pomoc pro fázi 3. Cílovou skupinou této knihy jsou zkušenější učitelé a učitelé, kteří jsou ochotni strávit určitou část svého času důkladnou přípravou na vyučování. Příprava je především otázkou pečlivého přemýšlení se zaměřením na fázi 3. Jakou zpětnou vazbu získám od svých žáků? Jaké pocity toto cvičení vzbudí? Kterému klíčovému konceptu by měli být schopni mí žáci porozumět? Jak chci tento koncept představit? Jak je možné jej následně aplikovat?

V závislosti na specifikách skupiny žáků, jejich věku a kulturním prostředí se bude lišit to, jaké otázky učitel volí a jak na ně odpovídá. Popsali jsme příklady implementace některých modelových situací z této knihy také v dalších svazcích VDO/VLP edice.

Celou řadu aktivit je možné přizpůsobit různým věkovým skupinám v závislosti na jejich schopnosti reflexe. Některé modely jsou nicméně složitější a abstraktnější, tedy vhodnější pro pokročilejší žáky.

2. Společný evropský přístup k VDO/VLP

Modelové situace uvedené v této publikaci sledují různé přístupy k učení a vzdělávání. Některé se zaměřují více na vytváření autentického prožitku (např. „Kytice“ nebo „Skládačka“), jiné kladou důraz na aktivitu žáků při hraní rolí (např. „Turisté“). Pak je tu třetí kategorie aktivit, která se zaměřuje na specifická témata a je více založena na použitých materiálech (např. „Základní koncepty politického myšlení“). Nakonec jsou zde uvedeny návrhy na projekty vedoucí k vytvoření určitého produktu (např. „Plakát lidských práv“).

Široké spektrum přístupů odráží skutečnost, že spoluautory této knihy jsou lidé ze všech částí Evropy. Čerpali z různých zdrojů a tradicí výuky a vzdělávání a zvolili modely, které znají z praktických zkušeností a testování ve třídách.

Nicméně touto knihou se vine společné porozumění, že ve VDO/VLP je metoda nositelem sdělení. Učení o demokracii a lidských právech se musí nést v duchu těchto principů, tedy v podobě učení prostřednictvím demokracie a lidských práv. Proto modelové situace sledují princip úkolového učení a vzdělávání formou osobního prožitku. Toto společné porozumění VDO/VLP je možné skutečně nazvat *evropským přístupem*.

Původní verze této knihy byla vypracována jako pomůcka pro školící semináře učitelů na téma VDO/VLP v Bosně a Hercegovině po ukončení války (1992–1995). Rada Evropy pořádala od roku 1996 semináře pro učitele a tyto aktivity pokračovaly až do roku 2006. Cílem těchto seminářů bylo podpořit proces budování míru po ukončení války. VDO/VLP by měly vést mladou generaci k rozvoji politické kultury, jež podporuje moderní pluralistickou a tolerantní společnost s pevně zakořeněnými demokratickými institucemi.

V prvních dvou letech se autoři této knihy spojili, aby školili učitele napříč Bosnou a Hercegovinou v průběhu letních, někdy až dvoutýdenních seminářů. Zjistili, že učitelé projevovali značný zájem a ochotu vzdělávat své žáky v duchu demokracie a lidských práv. Velice naléhavě však požadovali materiály jako pomůcka, která by je podporovala v jejich práci. Během jednoho roku tak bylo vypracováno první vydání této knihy. Brzy se tato kniha stala známou pod názvem „Modrá složka“ z důvodu její vazby na Radu Evropy a začala se široce používat, a to nejen učitelé v Bosně a Hercegovině, ale i v dalších zemích, například v Rusku, Moldavsku, Chorvatsku, Srbsku a Černé Hoře. Zpětná vazba těchto uživatelů posloužila k vydání revidované verze v roce 2000. Zjistili jsme, že mnoho učitelů vyžadovalo vedení a podporu v průběhu úkolového učení a integrace úkolového a koncepčního učení, které bylo nastíněno modelem o třech krocích uvedeným výše.

Reagovali jsme vypracováním učebních modelů, které podrobně popisují kroky pro vedení čtyř lekcí. Revidované verze těchto modelových situací je možné nalézt ve svazcích III, IV a V této řady VDO/VLP.

Toto vydání učebních modelových situací VDO/VLP již neodkazuje na specifický kontext Bosny a Hercegoviny. Protože učební modelové situace reprezentují společný evropský přístup k VDO a VLP, je možné je použít nejen v celé Evropě, ale i v dalších částech světa. Různí autoři se spojili do sboru, ve kterém zpívají stejnou píseň, ale každý svým charakteristickým hlasem. Vzniká tak možnost volit a zkoušet různé přístupy a tradice v rámci evropského přístupu k VDO a VLP.

Poděkování

Chtěli bychom poděkovat všem autorům, kteří se podíleli na této knize a věnovali jí ohromné množství námětů a přístupů. Rovněž chceme poděkovat učitelům, pedagogickým poradcům, školitelům a členům hodnotícího týmu v Bosně a Hercegovině, kteří aktivity vyzkoušeli a poskytli nám cennou zpětnou vazbu. Děkujeme paní Ólöf Ólafsdóttirové a paní Sarah Keating-Chetwyndové z Rady Evropy za jejich trpělivost, odhodlání a podporu při prosazování tohoto projektu. SDC (Švýcarská agentura pro rozvoj a spolupráci, Bern) poskytla štědrý příspěvek, jenž umožnil IPE (International Projects in Education), institutu spadajícímu pod křídla Curyšské pedagogické univerzity, tento projekt monitorovat. Nakonec naše zvláštní poděkování patří panu Emiru Adžovići ze sarajevské kanceláře Rady Evropy za jeho neochvějnou podporu v průběhu všech školících seminářů pro učitele pořádaných v Goražde, Brčku, Banja Luce a jinde, během nichž jsme představili „Modrou složku“ a získali zpětnou vazbu následně využitou při práci na této upravené verzi.

Curych a Weingarten, červenec 2008

Rolf Gollob

Peter Krapf

Kapitola 1 – Vytváření atmosféry ve třídě

Úvod

Obrázek zobrazuje žáky pracující ve třídě. Na levé straně spolupracuje chlapec s dívkou, na stole mají pracovní materiály včetně glóbusu. Zdá se, že vedou důležitou diskusi. Na pozadí je zobrazen učitel, jak něco přednáší. Dívka napravo má zdviženou ruku a čeká na vyvolání. Všichni ve třídě pilně pracují a zdá se, že si práci užívají. Atmosféra ve třídě je nezbytným předpokladem pro efektivní učení.

Pět cvičení v této první kapitole se soustředí na vytvoření nebo obnovení takové atmosféry ve třídě, jež umožňuje žákům cítit se dobře a bezpečně. Tento základní požadavek podporuje efektivitu učení, protože vyrušení na sebe poutá pozornost a stojí hodně času a energie.

VDO/VLP mají hodně společného se správnou výukou. To neplatí pouze pro těchto pět modelových situací, ale pro všechny aktivity uvedené v této publikaci.

Následující modelové situace nebyly primárně chápány jako nástroje pro řízení třídy: jejich poslání je hlubší a důležitější. Reforma vzdělávání dnes do značné míry řeší otázku, jak přejít z předávání zafixovaných, zdánlivě nadčasových a vždy platných znalostí a názorů na dynamičtější koncept celoživotního učení, jenž vyžaduje budování kompetencí namísto hromadění faktů a údajů. Z tohoto hlediska je škola považována za mikrospolečnost – místo, kde se žáci setkávají se zkušenostmi a problémy, které mají mnoho společného s reálným životem dospělých. Žáci se tak mají ve škole naučit, jak tyto problémy řešit. Uvedené aktivity pomáhají žákům vytvořit funkční mikrospolečnost tím, že poznají ostatní žáky, domluví se na pravidlech fungování skupiny, sdílejí osobní zkušenosti s ostatními a budují sebeúctu, definují vlastní identitu v rámci skupiny a spolupracují s ostatními. Tyto úkoly jsou stejně důležité a vhodné pro mladší i starší žáky, avšak schopnost reflexe jednotlivých aktivit bude pochopitelně různá.

Nakonec, v souladu s VDO/VLP, nesou tyto aktivity jasné poslání učení *formou* nebo v duchu demokracie a lidských práv. Každý žák je jedinečná osobnost přispívající komunitě žáků a učitelů ve třídě něčím osobním a zvláštním. S každým žákem je nutné jednat s respektem a zájmem. Všechna pravidla musí platit stejně pro všechny. To znamená: „Co já očekávám od ostatních, to mohou ostatní očekávat ode mne.“ Žáci si musí být tohoto principu vědomi, takže reflexe a kritické myšlení ve třídě jsou nezbytné.

Aktivita 1.1. – Párování karet

Vzdělávací cíl	Toto cvičení umožňuje žákům navazovat kontakt s ostatními bezpečným způsobem.
Poznámky	Učitelé mohou využít toto cvičení k posouzení vzdělávacích potřeb a očekávání skupiny žáků.
Pomůcky	Sada karet, které tvoří páry.

Postup

1. Učitel náhodně rozdá karty a požádá žáky, aby našli druhou polovinu páru.
2. Jakmile jsou karetní páry nalezeny, mají žáci 5 až 10 minut na to, aby jeden o druhém zjistili několik základních informací:
  - jméno,
  - něco o rodině,
  - kde žijí,
  - oblíbené zvíře, hudební skupinu, fotbalový tým, barvu apod.
3. Žáci se opět sejdou všichni dohromady. Každý žák má následně možnost stručně představit svého partnera zbytku skupiny.¹
4. Žáci se usadí na židle tvořící kruh. Pro získání zpětné vazby podněcuje učitel žáky, aby se s ostatními podělili o to, co se dozvěděli nového nebo co jim připadalo zvláště zajímavé.

Rozšíření

Tuto aktivitu je možné na úrovni základní školy dále rozšířit například prosbou, aby si k sobě sedli všichni ti, kteří mají rádi červenou barvu, aby se tak vytvořily malé diskusní skupinky.

Variace

Žáci zkoumají různé způsoby prezentace informací, například mimikou, „reklamním plakátem“ jejich partnera nebo napsáním krátké básničky.

Materiál

Sada karet, na kterých jsou napsány a nakresleny různé předměty.

Na kartách by měly být uvedeny text i obrázek, aby se do cvičení mohli plně zapojit i mladší žáci a žáci s poruchami učení.

růže – trn	den – noc	nůž – vidlička	bota – ponožka
světlo – tma	sůl – pepř	pero – papír	stůl – židle
studený – teplý	vysoký – nízký	silný – slabý	nahoru – dolů
vypnout – zapnout	otevřený – zavřený	velký – malý	rychlý – pomalý
čistý – špinavý	hrubý – hladký	zastavit – jít	start – cíl
dobrý – špatný	ano – ne	přítel – nepřítel	tlustý – hubený
slunce – měsíc	bratr – sestra	chlapec – dívka	

¹ Toto je potřeba vysvětlit na úvod aktivitu, aby si mohli žáci sami zvolit, kolik toho chtějí o sobě prozradit.

Aktivita 1.2. – Práva, povinnosti a pravidla ve třídě

Vzdělávací cíl Tato aktivita představuje „postupný“ přístup, během kterého si žáci sami demokraticky odsouhlasí pravidla platná pro svou třídu.

Žáci si vyzkouší, že i na jejich názoru záleží a že mají šanci ovlivnit návrh pravidel. Vytvářejí si smysl pro „vlastnictví“ a prožívají aktivní účast na budování třídní komunity jakožto mikrospolečnosti.

Žáci si začnou uvědomovat vazby mezi právy, odpovědností a pravidly (právy se myslí práva v kontextu třídy).

Pomůcky Velké archy papíru rozdělené na tři stejné části.

Postup

1. Pomocí hry rozdělíme žáky do skupinek (např. rozdáním karet s obrázky k vytvoření skupin např. kejklířů, houslistů apod.). Třída je tak rozdělena na tři, šest nebo devět skupin v závislosti na počtu žáků ve třídě. V každé skupině by mělo být nejvýše pět žáků. Každá skupina je označena buď A, B nebo C.
2. Každá skupina jmenuje svého mluvčího. Učitel požádá skupiny o krátkou zpětnou vazbu – jak si skupiny zvolily svého mluvčího?
3. Každá skupina má arch papíru rozdělený na tři části. Do horní třetiny papíru skupina zaznamenává práva, která si myslí, že má každý jednotlivec (včetně učitele) ve třídě. Zaznamenává se každý nápad a každý nápad je očíslován.
4. Žáci následně poskytují zpětnou vazbu na základě těchto otázek: Jak dobře jste podle svého názoru splnili svůj úkol? Co všechno vám při jeho plnění pomohlo? Co vám naopak v jeho plnění bránilo?
5. Žáci předají své práce další skupině (skupina A skupině B, skupina B skupině C a skupina C skupině A).
6. Každá skupina posoudí seznam práv vytvořený předchozí skupinou s využitím následujících otázek: Jaké povinnosti je třeba respektovat k naplnění těchto práv? Co je potřeba udělat? Jak je potřeba se chovat? Například: „Každý má právo se vyjádřit.“ – „Naší povinností je vyslechnout jej.“

S využitím stejných čísel použitých v části s právy zapíše žáci do prostřední části papíru odpovídající povinnost (pokud přijdou alespoň na jednu).²

7. Vstup učitele: pravidla pro pravidla.
  - Určete několik pravidel, která budou ve třídě vyvěšena na dobře viditelných místech.
  - Snažte se o jejich pozitivní formulaci – UDĚLEJ něco místo NEDĚLEJ něco.
  - Musí být konkrétní a popisovat požadované chování, např. *právo* – být vyslechnut; *povinnost* – naslouchat; *pravidlo* – zůstat zticha, když ostatní hovoří.
8. Žáci si znovu předají list papíru mezi skupinami. Skupiny posoudí všechny informace od předchozích dvou skupin a dohodnou se na maximálně pět pravidlech. Tato pravidla napíše tučným písmem do poslední třetiny papíru. Nakonec je tato část s pravidly odštířena a vyvěšena na nástěnku. Mluvčí jednotlivých skupin vysvětlí svá pravidla celé třídě.

Diskuse vedená učitelem. Žáci určí nadbytečná pravidla a odsouhlasí si, která duplicitní pravidla je možné odstranit. Některé skupiny nemusí souhlasit s odstraněním svých návrhů, zatímco u jiných to nemusí být problém. Žáci by se měli pokusit dosáhnout rozhodnutí, se kterým bude každý souhlasit. Namísto vyloučení práce některé skupiny je lepší si duplikáty ponechat k následnému posouzení.

² Žáci mohou mít někdy problémy s nalezením povinností ke všem právům.

9. Hlasování o pravidlech. Každý žák má čtyři kupóny, které může „utržit“ za pravidla, o nichž se domnívá, že by měla být ve třídě uplatňována. Žáci mohou své kupóny rozdělit mezi navržená pravidla libovolným způsobem – například mohou uplatnit všechny při hlasování o jednom pravidle nebo je rozdělit rovnoměrně mezi více pravidel. Čtyři pravidla s nejvyšším počtem hlasů se stávají pravidly třídy. Je možné je převést do písemné formy, kterou všichni žáci podepíší a následně se tato pravidla vystaví ve třídě.
10. Reflexe. Co pomohlo/co nepomohlo? Jakým způsobem jste přispěli k těmto činnostem? Všimli jste si někoho dalšího ve třídě, kdo byl nápomocný? Co dělal(a)?

Nyní má třída první příležitost používat pravidla a hlídat jejich dodržování. Učitel může pochválit ty žáky, kteří pravidla respektují. Učitel by měl pokud možno ignorovat ty, kteří pravidla nerespektují, aby jim neumožnil stát se středem pozornosti z negativních důvodů.

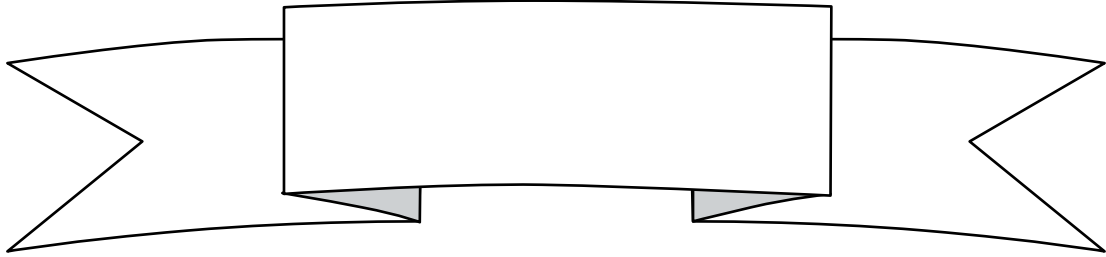
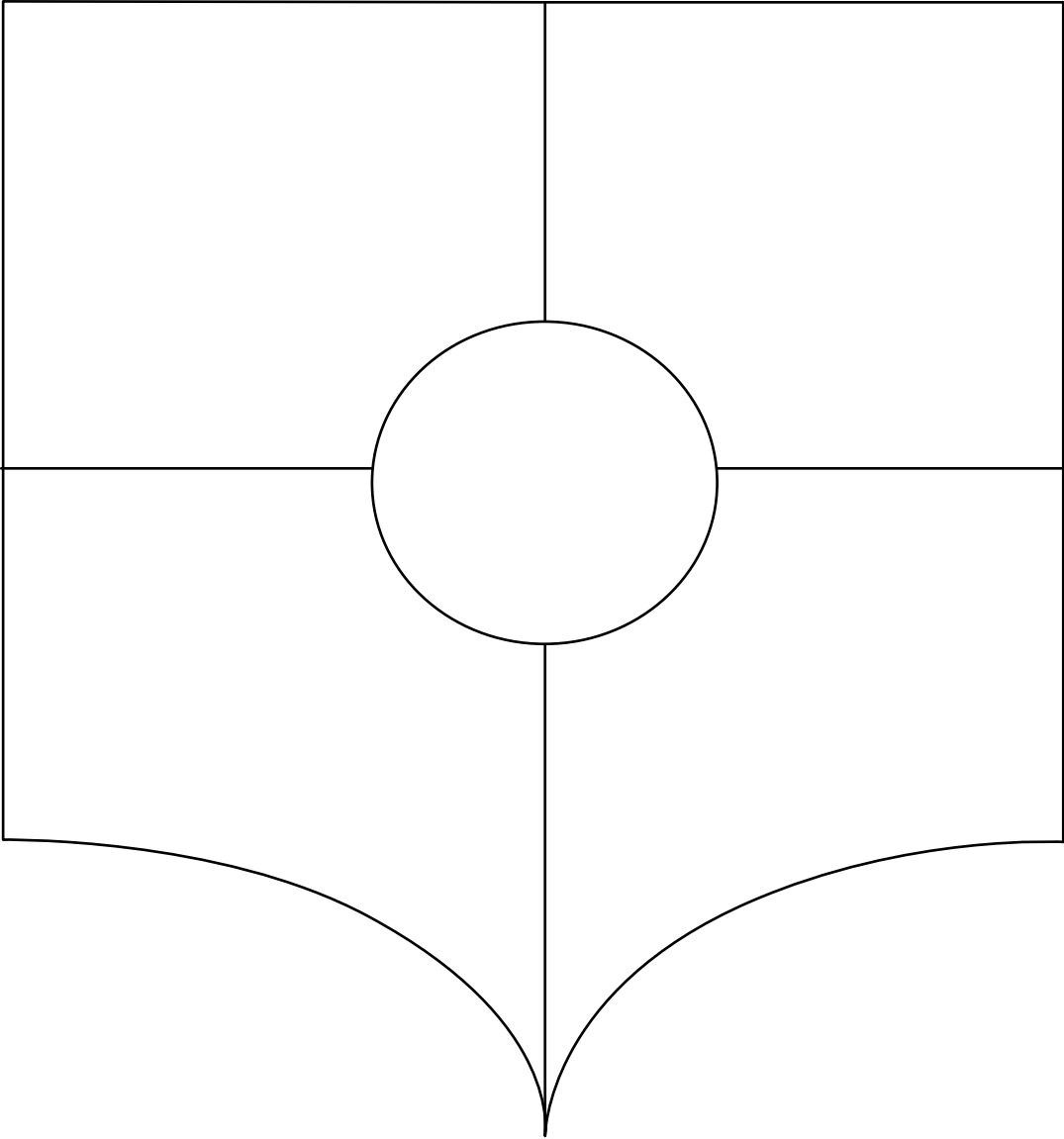
Aktivita 1.3. – Můj erb

Vzdělávací cíl	Posílení sebeúcty; žáci jsou motivováni k tomu, aby si dokázali uvědomit své pozitivní vlastnosti a vážit si jich. Skupiny nacházejí společné cíle.
Poznámky	Toto cvičení umožní žákům velice rychle se aktivně zapojit. Je ideální pro nově vytvořené skupiny nebo na začátku vzdělávacího programu.
Pomůcky	Plakát s erbem každé skupiny žáků, barevné tužky nebo pastelky, obrázky z časopisů apod.

Postup

1. S pomocí hry pro vytvoření skupin (např. rozdáním karet s obrázky k vytvoření skupin např. kejklířů, houslistů apod.) je třída rozdělena na tři, šest nebo devět skupin v závislosti na počtu žáků ve třídě. Každá skupina je označena buď A, B nebo C.
2. Žáci pracují ve skupinách po čtyřech. Každý žák obdrží nákres erbu, který je rozdělen do čtyř částí a pod ním se nachází svitek. Části již mohou být vystříženy z druhé kopie, takže je možné je po ukončení práce nalepit na hlavní erb.
3. Úkol:
Individuální příprava:
  - poznamenejte si odpovědi na následující otázky:
    - Jak vnímáte sebe samého?
    - Co potřebujete?
    - Co jste schopni dělat?
    - Čeho litujete, když přemýšlíte o svém životě?
  - nakreslete (nebo vyberte) symbol nebo symboly, které reprezentují vaše odpovědi (barvy, barevný papír, obrázky z časopisů apod.).Skupinová práce:
  - vysvětlete své symboly ostatním členům vaší skupiny,
  - nalepte všechny díly na svůj erb,
  - najděte společný symbol skupiny (střed), motto vašich myšlenek (horní stuha) a název skupiny (dolní stuha).
4. Dokončené erby jsou představeny jedním členem skupiny celé třídě a všechny jsou nakonec jeden vedle druhého vyvěšeny na zeď.

Materiály

Aktivita 1.4. – Kytice

Vzdělávací cíl	Cílem aktivity je podpořit soudržnost skupiny a posílit pozitivní vnímání sebe samého. Žáci si uvědomí, že každý člen ve skupině je jedinečný a odlišný, ale všichni společně přispívají k celkové síle skupiny.
Pomůcky	Malá portrétová fotografie žáka, ne větší než 3 cm, čtvercová (je možný i nakreslený autoportrét). Žlutý nebo oranžový papír nastříhaný do koleček o průměru asi 6 cm pro vytvoření středu květiny. Jasně barevný papír, nastříhaný do tvaru okvětních lístků, barevná stuha (je-li k dispozici), značkovače nebo tužky v několika barvách, dva velké archy papíru, lepidlo.

Postup

1. Každý žák obdrží kolečko papíru, na které nalepí svou fotografii.
2. Každý žák obdrží šest okvětních lístků a na každý z nich napíše jedno nebo dvě pozitivní slova o tom, co by o něm mohl říci:
  - učitel,
  - mužský člen jeho rodiny,
  - ženský člen jeho rodiny,
  - sám o sobě,
  - přítel,
  - kdokoliv jiný ve třídě, ve škole nebo v komunitě.
3. Žák přilepí okvětní lístky kolem okraje fotografie a vytvoří tak květinu.
4. Učitel nebo žáci uspořádají jednotlivé květiny na velký papír.
5. Učitel nebo žáci dokreslí ke každé květině stonek a lístky, aby vytvořili kytici. Ozdobení stuhou dotvoří opravdu krásnou kytici.

Rozšíření

Žáci sedí v kruhu a sdělují své komentáře. To jim pomáhá pochopit symbolický význam: kytice by ztratila na kráse, pokud by některé květiny chyběly (komunita); každá květina je jiná a přináší něco jedinečného (důstojnost člověka); současně jsou si všechny květiny podobné a každá je tedy stejně důležitá (rovnoprávnost). Pojmy uvedené v závorkách je možné použít ve skupinách starších žáků.

Aktivita 1.5. – Čínské hůlky

Vzdělávací cíl Žáci si nacvičují dovednosti týmových hráčů. Prožívají, co znamená spoléhat se na ostatní a co znamená, když se ostatní spoléhají na ně (vzájemná závislost).

Pomůcky Čínské hůlky nebo tužky, kuličková pera apod. (o délce asi 15 cm).

Postup

1. Třída je rozdělena do skupin po asi osmi žácích. Skupiny jsou informovány o tom, že musí překonat určitou vzdálenost (je-li to možné, tato aktivita by měla probíhat venku mimo školní budovu).
2. Skupiny stojí v řadách ve vzdálenosti 1 až 1,5 m od sebe.
3. Žáci si vloží čínské hůlky (nebo pera, tužky) mezi konečky ukazováčků.
Všichni žáci ve skupině jsou nyní propojeni těmito hůlkami.
4. Nyní musí skupiny dosáhnout předem stanoveného cíle, například dojít na konec třídy nebo na druhou stranu hřiště. Pokud dva žáci hůlku upustí, celý tým se musí vrátit na start a začít znovu. Týmy si mohou samy vypracovat nejlepší techniku a strategii k rychlému přesunu do cíle bez upuštění hůlky.
Podle toho, jak bude tento úkol pro žáky obtížný, je možné pravidla zmírnit nebo přitvrdit.

Rozšíření

1. Někteří žáci mohou působit jako externí pozorovatelé, kteří komentují spolupráci uvnitř skupin.
2. Aktivitu je možné natočit na video a následně se podívat na různé formy chování.

Kapitola 2 – Ujasňování hodnot

Úvod

V moderní společnosti můžeme – a musíme – vybírat hodnoty, o nichž si myslíme, že jsou pro nás důležité a smysluplné. Při této volbě využíváme osobní svobodu, přesvědčení a názory, ale také svobodu slova při sdělování svých názorů na veřejnosti. Proto se aktivity obsažené v této kapitole zabývají klíčovým principem lidských práv – svobodou osoby nebo jednotlivce.

Jak ale ukazuje obrázek, osobní svoboda je spjata s potřebou výběru. Svobodní lidé mohou být velice osamělými lidmi. Nikdo nám nemůže a nedokáže říci, čemu věřit nebo jaké hodnoty bychom si měli zvolit. A my si musíme vybírat – jak jinak bychom se dozvěděli, co je v životě důležité? Výběr hodnot je tedy klíčovým problémem mladých lidí při jejich úsilí o nalezení odpovědi na otázku: Kdo jsem? Jaká je moje identita?

Z jiného hlediska, z hlediska společnosti jako celku zjišťujeme, že svoboda jednotlivce vede k pluralistické společnosti, ve které se její členové řídí různými hodnotami a přesvědčením. Pluralismus může být zdrojem konfliktu. Vystává tak otázka, na jakých hodnotách je naše společnost a demokracie závislá, například na uznání kompromisu, nenásilí nebo integraci menšin. Platí, že pokud se členové společnosti dokážou shodnout na pravidlech mírové, nenásilné argumentace a rozhodování, dokážou mezi sebou vyřešit mnoho názorových a zájmových sporů.

Všechny tyto otázky jsou stejně důležité jak v mikrosociální škole, tak i ve společnosti jako celku. V demokratické společnosti nemá žádný jednotlivec nebo orgán právo definovat hodnoty pro všechny. Občané spíše uzavřou minimální shodu o určitých hodnotách. Není tedy prací učitele definovat hodnoty, pokud jde o politickou korektnost nebo konkrétní politickou stranu, ideologii nebo přesvědčení. Žáci se musí naučit, jak využívat svobody myšlení a jak sdílet vlastní výběr s ostatními.

Následující aktivity podporují žáky rozvíjením jejich dovednosti vyjednávání. Dozvědí se o základním principu reverzibility. Zjistí, že náš výběr hodnot je do vysoké míry spjat s naší sociální situací a našimi zájmy. V každé aktivitě je způsob argumentace žáků – mírově a ve vzájemném respektu – stejně důležitý jako to, zda jsou při argumentaci pro, nebo proti.

Aktivita 2.1. – Na raftu

Vzdělávací cíl	Žáci jsou seznámeni s pojmem hodnot. Žáci se dozvědí, jak rozpoznat předsudky.
Pomůcky	Kartičky s informacemi o postavách.

Postup

Devět lidí se zmítá na raftu na volném moři. Neznají svou přesnou polohu. Raft je pro všechny malý. Čtyři z nich je nutné vyhodit do moře.

Kdo to bude a proč?

Každý žák obdrží kartičku s popisem postavy, kterou bude hrát.

Nejde pouze o hraní rolí, ale také o otázku identifikace s charakterem postavy a nalezení důvodů, proč si daná postava zaslouží přežít víc než ostatní. Žáci musí vždy hovořit v první osobě – „já“. Na kartičce je také popsána situace a to, co je v sázce. V průběhu první desetiminutové fáze musí být ve třídě absolutní ticho.

1. Žáci pracují ve skupinách po čtyřech až šesti.

Každá skupina rozhoduje, kdo by měl být zachráněn, a to podle argumentů přednesených jednotlivými žáky. Pro účely zvýšení interakce nesmí žáci bránit pouze svoji postavu, ale také útočit na ostatní. Kolektivní rozhodnutí musí být přijato do dvaceti minut.

2. Každá skupina následně informuje o svém výběru a porovná jej s ostatními skupinami.

3. Celá třída určí hodnoty a předsudky, které se objevily.

Materiál

Několik příkladů různých postav

Pětatřicetiletý aranžér, svobodný, aktivní v politickém hnutí.	Rom, který právě vyšel z vězení.
HIV pozitivní prostitutka.	Stará žena, vdova, která cestuje do rodné země s veškerými úsporami, aby se opět shledala se svým synem.
Ruský pianista, otec dvou dětí.	Opilý anglický skinhead.
Patnáctileté děvče, vítězka důležité literární soutěže.	Starý slavný americký hráč baseballu.
Velvyslanec pracující v OSN.	Mladá matka se zlomenou nohou.
Voják vracující se z dovolené.	

Aktivita 2.2. – Hodnotové systémy

Vzdělávací cíl Žáci zjistí, že rozdílné hodnoty jsou možným zdrojem konfliktu.

Pomůcky Papír a tužky, pracovní arch se seznamem různých hodnot.

Postup

Každý žák obdrží seznam náhodně seřazených 20 hodnot: společenský úspěch, láska, poslušnost, bezpečnost, mír, pořádek, lidská důstojnost, dobrý pocit ze sebe samého, rovnoprávnost, respektování ostatních, upřímnost, rodina, solidarita, zodpovědnost, spravedlnost, tolerance, svoboda, soutěž, zdraví, patriotismus.

1. Žáci pracují ve dvojicích.
2. Učitel požádá žáky, aby roztřídili hodnoty na seznamu do tří kategorií: „Do první kategorie zařaďte ty, které se vám zdají nejdůležitější; do druhé ty, které jsou podle vás nejméně důležité; a nakonec ty, které nelze zařadit.“ Tento úkol je nutné provádět pomalu a s rozvahou.
3. Zpětná vazba probíhá ve skupinách formou diskuse, ve které se jednotlivé dvojice střídají.
Žádná hierarchie nemá přednost před jinou. Tato aktivita není známkována ani jinak hodnocena. Učitel musí zdůraznit rozdíl mezi jednoduchými ideálními hodnotami a efektivními hodnotami – těmi, které se promítají do našeho chování.
4. Požádejte žáky, aby si uschovali seznam s prvním výběrem.

Rozšíření

1. Žáci vytvoří skupiny po třech a porovnájí si své seznamy prvního výběru. Odpovídají na následující otázky:
  - Proč jsem zvolil tuto hodnotu jako nejdůležitější?
  - Je tato hodnota nějak důležitá pro mé reálné chování?
  - Jaké překážky stojí v její realizaci?
  - V čem spočívá můj hlavní konflikt?
  - Co mohu udělat k jeho vyřešení?
  - Které individualistické postoje stojí proti skutečným kolektivním závazkům?
2. Žáci roztřídí svoje hodnoty do kategorií, například obecná etika, lidská práva, praktické využití, obecný nebo společenský úspěch.
Která skupina se zdá být nejvýznamnější?
Stojí-li jednotlivec tváří v tvář výběru, může jednat bezmyšlenkovitě podle zvyku nebo hledat něco, co může být považováno za nejlepší důvod jednání. Uvažujeme o hodnotách, když se ptáme sami sebe ne na to, které prostředky k dosažení cíle jsou nejlepší, ale jaký cíl zvolit.
3. Tento proces nabízí přijatelné řešení pro všechny strany v případě střetu zájmů. Ačkoliv máme často pokušení užívat výrazy spojené s morálkou na obranu osobních zájmů, určité principy fungují. Respektování jednotlivce je princip, pravidlo, díky kterému je akceptace nebo zamítnutí kategorie kroků možné.
Nejspolehlivějším kritériem toho, zda pravidlo chování podporuje respekt vůči jednotlivci, je reverzibilita. Nutí nás přikládat zájmům ostatních stejnou váhu jako našim vlastním.

Ve skupinách by měli žáci formulovat nové principy, jako například:

- zákon je nutné vždy respektovat,
- každý má právo žít si život, jak považuje za vhodné.

Následně mohou určit vyjádřené názory a principy.

Aktivita 2.3. – Životní filozofie

Vzdělávací cíl Žáci pochopí, že hodnoty mají různé praktické důsledky.

Pomůcky Seznam různých způsobů života na plakátu nebo na tabuli

Postup

1. Žáci hodnotí jednotlivé „způsoby života“ s použitím následující stupnice:

7 – velice se ti líbí,

6 – líbí se ti,

5 – docela se ti líbí,

4 – máš k němu neutrální postoj,

3 – není ti moc sympatický,

2 – nelíbí se ti,

1 – nelíbí se ti ani trochu.

2. Učitel požádá žáky, aby porovnali své žebříčky ve dvojicích nebo ve skupinách po třech až čtyřech žácích.

Rozšíření

Žáci popíší svůj ideál způsobu života (měli by se pokusit vyvarovat se popisu svého současného způsobu života). Žáci si uvědomí rozpory; řídí se podle své stupnice hodnot?

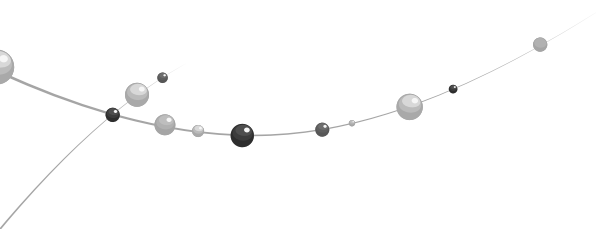
Materiály

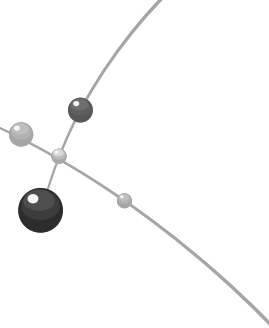
(viz následující strana)

Různé způsoby života

1. V životě je potřeba: zdrženlivost, inteligence, vyváženost extrémů, přátelství, sebekázeň, disciplína, prozíravost, dobré chování a respekt k některým tradicím.
2. Co se v životě počítá, jsou svoboda jednotlivce a intelektuální svoboda, nezájem o materiální a fyzický svět.
3. Nejdůležitější jsou cit, láska, oddanost, ovládnutí své vášně a zájmů, otevřenost k ostatním. Zdůrazněnému intelektu, touze po moci a samolibosti není vhodné důvěřovat.
4. Užívat si život je důležitější než měnit svět: odmítnutí etiky, disciplíny a osobní oběti; potřeba pospolitosti, avšak s obdobími samoty.
5. Člověk by se měl ztotožnit se skupinou a hledat kamarádství. Pospolitosť a jednání jsou důležité stejně jako odmítání vyjednávání, abstrakce, osamělosti a materiálních zájmů. Upřednostňují se pozitivní emotivní vystupování a společné radostné zážitky.
6. Člověk by měl vyhledávat energickou fyzickou aktivitu, zkoumat svět kolem sebe a jeho praktický smysl, upřednostňovat práci, odmítat sny jako nostalgii, zamítat pohodlí a sebeuspokojení.
7. Dny plynou jeden za druhým, ale každý je jiný. Nestabilita a přizpůsobení jsou hlavní a člověk by měl toužit užít si každý důležitý okamžik. Především nebýt otrokem ideje.
8. Důležitá je prostá radost: útěcha, přátelství, klid, dobré zdraví, odmítání intenzivních a složitých požitků, odmítnutí ctižádosti a fanatismu.
9. Otevřenost a vnímavost jsou nezbytné: radost a úspěch přijdou samy, je třeba čekat klidně a vnímavě.
10. Člověk se musí umět ovládat, ale být ostražitý, být si vědom sil světa a lidských omezení. Člověk musí být velkorysý, avšak nikoliv utopický, a procházet životem a tímto světem se sebekázní a důstojností.
11. Důležité je rozjímání. Svět je příliš velký a příliš agresivní. Vnitřní duševní život je základem a je důležitější než marný a bolestný svět, který je třeba odmítnout.
12. Zaměření na akci, výkon, výzvu, konstrukci; tělo, ruce, svaly, to je skutečný život. Obezřetnost, komfort a relaxaci je třeba odmítnout.
13. Lidské bytosti jsou zde proto, aby pomáhaly: být užitečný ostatním k pěstování jejich osobního růstu. Vzdát se světa; být pokorný, věrný, loajální, pružný. Přijímat bez žádosti, pracovat ve jménu dobra.

Úvod

Obrázek zobrazuje řadu předmětů, které jsou dětem a mladým lidem dobře známé. Každý z nich je možné chápat jako symbol lidských práv nebo práv dítěte – stan (volný čas), deštník (ochrana), talíř s jídlem (fyzické potřeby), kniha (vzdělání, svoboda myšlení), plyšový medvídek (volný čas a hraní), vlajka (ochrana občanských práv státem), lékárnička (zdravotní péče), obálka (svoboda komunikace a slova), dům (soukromí). Zeměkoule může představovat myšlenku ochrany lidských práv každého člověka. Symboly jsou hravě uspořádány nad sebou a můžeme si je představit, jak se otáčejí kolem dokola. Tímto způsobem jsou propojeny a tvoří celek, jenž dává smysl a znamená víc než jeho jednotlivé části. Zkuste odstranit jednu část a celá konstrukce se zhroutí.

Tento obrázek je příkladem toho, jak silné mohou být zdánlivě jednoduché symboly. Hledání symbolů pro lidská práva je úkol, který je možné zadat jak malým, tak i starším žákům. Umožňuje jim spojit osobní zkušenosti s lidskými právy a prozkoumat význam lidských práv v jejich životech; tento přístup využívá i několik aktivit obsažených v této kapitole.

Aktivita, které jsou uvedeny v této kapitole, se zaměřují na otázku lidských práv – základní téma výchovy k lidským právům. Další kapitoly, jako například kapitola zaměřená na hodnoty, zdůrazňují vyučování prostřednictvím lidských práv – s lidskými právy jako pedagogickým vodítkem. Tyto aktivity se orientují na výuku lidských práv:

- seznámení s lidskými právy: žáci poznají jedno nebo několik lidských práv podrobně a pochopí základní principy;
- čtení lidských práv – pomalu a pečlivě, protože záleží na každém slově;
- propojení lidských práv s každodenním životem; žáci nahlíží na své osobní zkušenosti, svá přání a potřeby z hlediska lidských práv.

Tento přístup je vhodný pro žáky všech věkových kategorií.

Několik cvičení je příkladem úkolového učení. Žáci vytvářejí plakát nebo pokladničku a vymýšlejí symboly, které představují některá lidská práva. Tato cvičení rozvíjejí tvůrčí schopnosti žáků, a představují tak změnu oproti standardnímu přístupu založenému na textu.

Všechny aktivity vyžadují pečlivou reflexi v rámci třídního kolektivu. Žáci musí pochopit, že lidská práva mohou být porušena, a proto je potřeba chránit je zákony a vymáhat jejich dodržování (policí, systémem trestů).

V případě starších žáků je možné jít ještě dál. Lidská práva jsou základní práva, což znamená, že není třeba žádného orgánu, který může tato práva udělovat, a také nikdo nemá právo tato práva odebrat.

Je třeba, aby žáci věděli o existenci smluv o základních lidských právech, jako například o Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Je třeba, aby si uvědomili, že naše práva končí tam, kde začínají práva ostatních. Musíme sami zjistit, jak výše uvedeného dosáhnout, a bude-li třeba, musí rozhodnout zákonodárci a soudci. Jak ukazují zprávy Rady Evropy nebo nevládních organizací, i stát jako takový může být hrozbou pro lidská práva. V takových případech se mohou občané odvolat k národním ústavním soudům nebo k Evropskému soudu pro lidská práva ve Štrasburku.

Aktivita 3.1. – Plakát lidských práv

Vzdělávací cíl	Žáci chápou následující aspekty lidských práv: jejich základní strukturu (kdo požívá lidské právo – obsah – prostředky vymáhání); problém s porušováním lidských práv; prostředky na ochranu lidských práv. Žáci procvičují své čtenářské dovednosti. Žáci rozvíjejí vlastní tvůrčí dovednosti.
Pomůcky	Velký arch papíru, papíry velikosti A4 v různých barvách, fixy, nůžky, lepidlo, staré časopisy a noviny, obrázky a fotografie; text Evropské úmluvy o ochraně lidských práv nebo Všeobecné deklarace lidských práv.

Postup

1. Vytvoří se skupiny po čtyřech žácích.
2. Učitel předá každé skupině jeden článek představující jedno lidské právo. Starší žáci se mohou rozhodnout, se kterým článkem budou chtít pracovat, a vysvětlí, jaký měli k tomuto výběru důvod (viz krok 4).
3. Každá skupina připraví plakát o lidském právu. Plakát sestává z následujících částí:
  - a. název lidského práva;
  - b. text z Úmluvy o lidských právech nebo ze Všeobecné deklarace lidských práv;
  - c. obrázek symbolizující lidské právo (např. automobil může představovat svobodu pohybu nebo uzavřené vstupní dveře mohou představovat soukromí);
  - d. analýza struktury lidského práva (u pokročilých tříd odkazující na:
    - osoby, které tohoto práva požívají;
    - obsah (co právo chrání nebo poskytuje);
    - způsoby implementace nebo vymáhání;³
4. Skupina nakonec představí plakáty a proběhne diskuse v rámci celé třídy.

Rozšíření

Plakát může také obsahovat příklady porušení daného lidského práva a způsob, jak může nebo by mělo být jeho dodržování vymáháno.

Variace

Jak je uvedeno výše, struktura plakátu se může různit v závislosti na věkové skupině a znalostech žáků o lidských právech. Aktivita může sloužit jako evokace nebo uvědomění si významu.

V případě pokročilých tříd může toto cvičení zahrnovat také další aspekty, jako například druh lidského práva (osobní svoboda, ochrana rovnoprávnosti, sociální práva). Tyto aspekty mohou být vztaženy na vývojové etapy konceptu lidských práv.

Toto cvičení, použito samo o sobě, by mohlo vést k izolovanému akademickému přístupu zaměřenému na jedno lidské právo. Proto se doporučuje kombinovat toto cvičení společně s dalšími cvičeními, odkazujícími na praktické uplatňování lidských práv, například na osobní zkušenosti žáků, otázky porušování a implementace lidských práv a diskusi o univerzální povaze lidských práv.

---

3 Viz Yves Lador, *Teaching Guide to the European Convention on Human Rights*, Ženeva/Štrasburk, 1997, str. 53f
Jak jsou vytvářena lidská práva?

Aktivita 3.2. – Provázky

Vzdělávací cíl	Účelem této aktivity je předat globální pohled na náš společný původ a společný domov jako úvod do výchovy k lidským právům. Všichni lidé mají společný původ, společnou Zemi a mají stejná práva bez ohledu na to, kde a za jakých podmínek žijí. Toto cvičení pracuje s velkými čísly, aby bylo srozumitelné i dětem.
Poznámky	Toto cvičení se liší od ostatních tím, že jde o model přednášky učitele, a nikoliv o skupinovou práci.
Pomůcky	Dva provázky 4,8 m a 6,7 m dlouhé, pokud možno mapa světa nebo glóbus.

Postup

1. Učitel ukáže žákům 4,8 metru dlouhý provázek a nechá je hádat, jak je dlouhý.
Jakmile se žáci shodnou na tom, že je dlouhý 4,8 metru, požádá je, aby uvedli, kolik je to milimetrů.
2. 4 800 milimetrů může symbolizovat historii naší planety, protože její předpokládané stáří je odhadováno na 4 800 milionů let.
3. Učitel se vrátí zpět ke vzniku planety a prochází hlavní události v historii Země, kdy jeden milimetr odpovídá jednomu milionu let. Jak dlouho jsou na této planetě lidé? Učitel ukáže poslední jeden až dva milimetry a porovná je se zbytkem provázku. Možná nejsou lidé tak důležití? Snad bychom si měli dávat větší pozor na to, jak pečujeme o planetu, na které žijeme?
4. Učitel stručně žáky seznámí s historií člověka. Pokud je nám známo, člověk pochází z Afriky. Na úplném počátku jsme byli všichni Afričané. Poté člověk migroval z Afriky a nakonec osídlil celý svět. Dnes máme spoustu zemí a mnoho různých skupin, hovoříme mnoha různými jazyky a máme různá náboženství a kultury, ale původem jsme všichni stejní.
5. Učitel ukáže žákům druhý provázek. Jak je dlouhý? Dnes žije na zemi 6,7 miliardy lidí.⁴ Jeden milimetr provázku tedy představuje jeden milion lidí. Vyučující na provázku ukáže velikosti některých z větších zemí světa. Jak velká je naše země? Někteří lidé mají, zdá se, tendenci rozdělovat svět na „našince“ a „cizince“. Provaz ukazuje, že většina lidí jsou „cizinci“. Ale všichni společně sdílíme tuto planetu jako náš domov a musíme se naučit, jak na ní společně žít. Země světa se prostřednictvím Organizace spojených národů rozhodly, že i když jsme různí a žijeme na různých místech, máme všichni stejná práva.

Rozšíření

Na základě tohoto úvodu může učitel pokračovat v diskusi o ekologických otázkách, lidských právech obecně, předsudcích a stereotypch (viz kapitola „Vnímání ostatních“), geografických otázkách a mezinárodních vztazích.

---

4 Učitel musí tento údaj aktualizovat, je-li třeba, a přizpůsobit také délku provazu; hodnota 6,7 miliardy byla platná v době tisku této knihy (2008).

Aktivita 3.3. – Strom lidských práv

Vzdělávací cíl Žáci rozvíjejí koncepční rámec pro hodnocení lidských práv.

Pomůcky Barevné tužky, velké archy papíru k vylepení na zeď.

Postup

1. Učitel rozdělí žáky do malých skupin po třech až pěti.
2. Požádá je, aby nakreslili hezký strom a pojmenovali ho „naš strom lidských práv“. U spodní části kmene stromu žáci napíší „lidská práva“.
3. Dále by strom měl mít několik hlavních větví s klíčovými pojmy, o kterých se žáci domnívají, že jsou nebo by měly být součástí lidských práv. Kolem těchto hlavních větví mohou žáci nakreslit menší větve se všemi věcmi, o kterých se domnívají, že patří ke klíčovým pojmům.
4. Po uplynutí stanoveného času rozvěsí skupiny své výkresy na stěnu a vysvětlí ostatním, co na obrázku nakreslili. Plakáty je možné nechat na stěně vystaveny. Budou sloužit jako dekorace a je možné, že budou využity ještě v některé z následujících lekcí.

Rozšíření

Po seznámení s pohledem žáků na lidská práva je možné přejít k podrobnějšímu studiu lidských práv nebo práv dětí a zjistit, do jaké míry se skutečná práva shodují s těmi, která napsali žáci.

Aktivita 3.4. – Let balonem

Vzdělávací cíl	Žáci si začnou uvědomovat všeobecnou hodnotu lidských práv. Poznají, že některá lidská práva jsou implicitně zahrnuta v jiných právech, avšak v rámci systému lidských práv je důležité, zda jsou konkrétní lidská práva chráněna, či nikoliv. Žáci poznají, že lidská práva jsou nezcizitelná a že svévolné zrušení lidských práv hraničí s diktaturou.
Poznámky	Tuto hru je možné použít jako úvod ke skupině lekcí o lidských právech nebo jako cvičení na samotný závěr.
Pomůcky	Tužky a papír, pokud možno velké archy určené k vylepení na stěnu; seznam práv, u kterých má být stanovena jejich priorita a která budou postupně odstraňována.

Postup

1. Hru řídí učitel. Žáci vytvoří skupiny po pěti až šesti. Každá skupina dostane velký arch papíru a fixy. Žáci nakreslí horkovzdušný balon letící nad oceánem nebo krajinou. Pytle s pískem symbolizující deset lidských práv (viz seznam dále) jsou přivázány k obrázku.
2. Nyní začne hra. Žáci mají za úkol představit si sami sebe, jak cestují „balonem lidských práv“. Balon začíná klesat a cestující musí odhodit nějaké pytle s pískem, aby zabránili vážné nehodě.

Úkolem žáků je stanovit priority lidských práv zastupovaných pytlí s pískem. Žáci mohou využívat například následující kritéria: Je nějaké právo nepřímo obsaženo v jiném právu? Je nějaké právo zvláště důležité pro demokracii nebo pro naše osobní potřeby?

3. Balon však stále klesá a v pravidelných intervalech je nutné odhazovat další pytle s pískem. Žáci musí vyhodit další zátěž. Po odhození čtyř nebo pěti pytlů s pískem přistane balon bezpečně na zemi.
4. Společná reflexe hry. Každá skupina předloží svůj seznam celé třídě/skupině a vysvětlí (některé) ze svých priorit. Následně je možné seznamy porovnat. Je v nich hodně rozdílů? Rovněž by mělo proběhnout závěrečné shrnutí práce ve skupině. Bylo obtížné se dohodnout? Bylo obtížné upřednostnit některá lidská práva před jinými? Ideálně by žáci měli být schopni shodnout se na tom, že všechna zde uvedená práva jsou důležitá, avšak lidé mohou mít různé priority, pokud si musí vybrat.

V případě fungující společnosti by zrušení jakéhokoliv z těchto práv způsobilo závažné narušení demokracie. Lidská práva jsou přirozená, a tedy nezcizitelná práva. Let balonem byl tedy pouze simulací situace, která – doufejme – nikdy nenastane: vlády diktátora.

Pokud začnou žáci zpochybňovat pravidla hry na tomto základě, byl výchovný cíl bezezbytku dosažen.

Je také možné v rámci reflexe prozkoumat, která z těchto práv byla začleněna do ústavy země, a to jak jsou tato práva chráněna.

Rozšíření

Pokud je tato aktivita realizována s mladšími žáky, pytle s pískem (práva) by měly být nahrazeny něčím, co je žákům bližší, například „svobodné volby“ je možno nahradit „hračkami“. V závěrečném shrnutí může být poukázáno na spojitost mezi těmito věcmi a právy dětí.

Materiál

Informace

Zátěžové pytle s pískem jsou tvořeny těmito právy:

- svobodné volby,
- svoboda vlastnictví,
- rovnoprávnost mužů a žen,
- čisté a zdravé prostředí,
- přístup k nezávadnému jídlu a pitné vodě,
- právo na vzdělání,
- svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání,
- ošacení a bydlení pro všechny občany,
- soukromý život bez rušení,
- svoboda pohybu.

Aktivita 3.5. – Co chci a co potřebuji

Vzdělávací cíl	Žáci si uvědomí rozdíl mezi věcmi, které chtějí nebo které se jim líbí, a svými skutečnými potřebami.
Pomůcky	Papír, tužky, nůžky.

Postup

1. Učitel požádá žáky, aby nakreslili na papír některé z věcí, které potřebují (učitel může připravit papír před zahájením lekce nebo požádat žáky, aby si papíry připravili sami). Každý žák může nakreslit osm až deset věcí.
2. Jakmile jsou obrázky nakresleny, učitel rozdělí žáky do skupin.
3. Každá skupina se musí následně rozhodnout, které obrázky dá stranou (musí odevzdat všechny kromě pěti). Na stole tedy zůstane ležet pouze pět nejdůležitějších věcí. Následně si skupiny vzájemně vysvětlí, co si vybraly. Vybraly si všechny skupiny totéž?

Rozšíření

Učitel natáhne napříč učebnou prádelní šňůru a přikolíčkuje na ni několik výkresů. Následně diskutuje se třídou o tom, které výkresy věcí, jež nejsou skutečnými potřebami, je možné odstranit. Nakonec by mělo na šňůře viset pouze pět výkresů. Jsou žáci schopni se domluvit, kterých pět to bude?

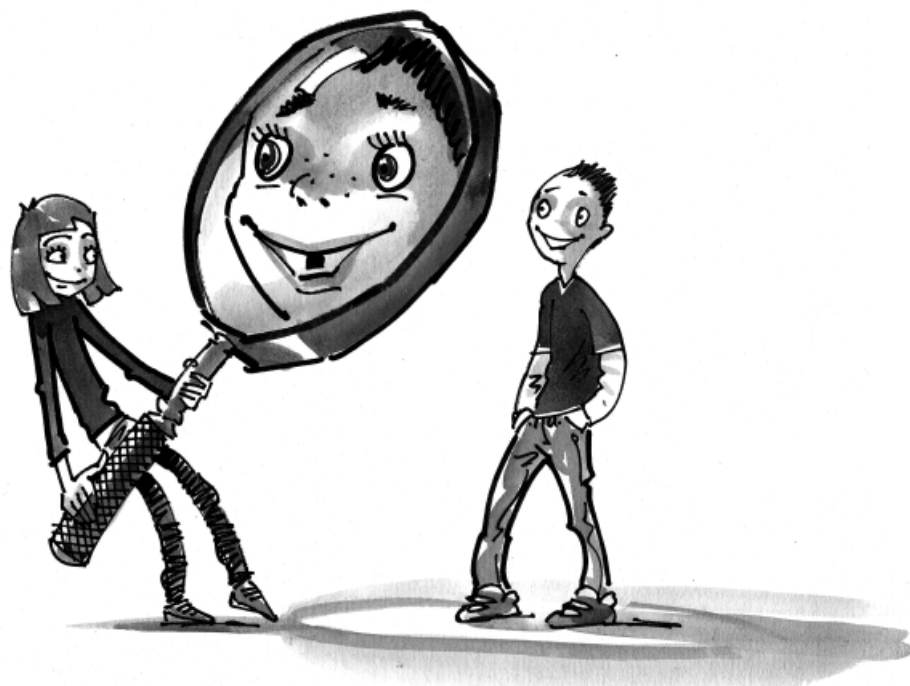
Aktivita 3.6. – Truhla plná pokladů

Vzdělávací cíl	Aktivita pro děti do šesti let. Chápu, že děti mají práva, uvědomují si, že taková práva existují a že je důležité je respektovat.
Pomůcky	Truhla plná pokladů je velice pěkná bedýnka, kterou si děti samy ozdobily a naplnily (články z novin, piktogramy UNICEF vyjadřujícími práva dětí, panenkami a různými předměty).

Postup

1. Na začátku truhla obsahuje:
  - dva piktogramy znázorňující právo na rovnoprávnost a právo fyzicky a duševně hendikepovaných osob na asistenci;
  - dvě panenky představující děti z Guatemaly.
2. Shromážděním předmětů představujících práva dítěte a jejich vložení do truhly pochopí děti důležitost těchto práv. Projekt truhla plná pokladů by měl probíhat až do konce předškolní výchovy.
3. Kromě velké třídní truhly mohou mít žáci vlastní malé pokladnice.

Kapitola 4 – Vnímání ostatních

Úvod

Na obrázku vidíme dívku, jak se přes lupu dívá na chlapce. Pohled vytvořený lupou je podobný, avšak nikoliv totožný s chlapcem ve skutečnosti. Chlapec neví, jak tento jeho obraz vypadá. Může být chybný nebo správný, dokonce může ukazovat o chlapci víc, než si uvědomuje, nebo i víc, než by chtěl sdělit. Oba se smějí, takže rozdíl mezi realitou a vnímáním se nezdá být problém. Dívka se usmívá na obrázek chlapce, ne na chlapce jako takového.

Všichni se díváme na ostatní lidi jakoby přes lupu a ukládáme si jejich obrazy do paměti. Lidi hodnotíme podle těchto mentálních obrazů. Jsou základní surovinou, ze které vytváříme stereotypy. Všichni si vytváříme vlastní zjednodušení složitého světa, který nikdo z nás není schopen plně pochopit. Pokud se stereotypy přemění na předsudky, především negativní, mohou ve společnosti zasít nepřátelství a rozklad.

Aktivity v této kapitole pomáhají žákům uvědomit si své vnímání a předsudky vůči ostatním, kriticky nad nimi přemýšlet a v případě potřeby je napravit. Tato kapitola se tedy zaměřuje na sociální dimenzi demokracie a lidských práv. To, jak se vzájemně vnímáme, naše předsudky a způsoby vzájemné interakce představují základ, ze kterého musí vyrůstat demokracie a lidská práva. Nestací mít demokracii a lidská práva zakotveny jako principy vlády a ústavy; stejně důležité jsou i jejich sociální a kulturní kořeny.

Obecně se žáci seznámí s funkcí stereotypů při zjednodušování složitosti našich společností a světa, v němž žijeme. Měli by si také uvědomit, že stereotypy mohou být nebezpečné a zasévat ve společnosti nepřátelství. To se může stát především při setkání s lidmi, kteří jsou cizinci a evokují pocit strachu. Vzdělávání pomáhá lidem identifikovat předsudky a zavádějící stereotypy a napravovat je.

Starší žáci mohou také pochopit, že naše vnímání a předsudky v konečném důsledku přispívají ke kultuře, jež buď podporuje, nebo podkopává demokracii a lidská práva ve společnosti. Demokracie doslova začíná u mě – a u tebe.

Aktivita 4.1. – Každý jsme jiný, všichni jsme si rovni

Vzdělávací cíl	Žáci se naučí vzájemně se ve skupině poznávat a přijímat. Žáci objeví, co mají společného a o čem neměli ani tušení. Žáci si uvědomí postoje a jednání související s odlišností.
Pomůcky	Kousek křídly nebo provázku k vytvoření čáry na zemi.

Postup

1. Učitel bude postupně jmenovat různé charakteristiky. Jakmile je charakteristika vyslovena, pak ti, kteří se v ní poznají, překročí čáru.

Příklady: všichni ti, kteří...

- nosí džíny,
- mají modré oči,
- jsou starší,
- navštívili v Evropě jiné země,
- pravidelně čtou noviny,
- byli vystaveni diskriminaci,
- mají homosexuální přátele,
- mají předsudky apod.

Žáci mohou být požádáni, aby sami navrhli různé charakteristiky, avšak učitel si musí být vědom, že některé z nich mohou být citlivé, a podle toho návrhy korigovat.

2. Žáci prodiskutují následující otázky:
  - Ocitl se někdo ve skupině s někým, o kom si nemyslel, že by s ním mohl mít něco společného?
  - Jaký je to pocit být součástí velké skupiny?
  - Jaký je to pocit být osamělý/osamělá?

Variace

Okamžitě po vyslovení charakteristiky se žáci ve třídě přesunou tak, aby vytvořili skupiny složené z lidí se stejnými charakteristikami. Chvilku ve skupině zůstanou, aby si mohli popovídat o tom, co mají společného. To, o čem hovoří, se týká například preferencí a chování.

Aktivita 4.2. – Odlišnost

Vzdělávací cíl Žáci se seznamují s odlišností a poznávají, že odlišnost pramení ze společenských struktur.

Zkušenost odlišnosti má zásadní význam v průběhu dospívání. Mladí lidé chtějí upoutat pozornost, být uznáni dospělými a být respektováni ostatními lidmi. Důležitým aspektem formování identity v průběhu dospívání je osamostatnění se od dospělých, především rodičů.

Žáci poznají, že existuje takové množství biologických odlišností, že není nikdo, kdo by byl schopen všechny je identifikovat. Například není možné říci, že jedna forma inteligence je nadřazena jiné. Rozdíly mezi lidmi, které jsou důležité, jsou zakořeněny ve společnosti – například hodnoty, společenský status nebo společenská změna. Ve třídách, ve kterých někteří žáci patří ke kulturním minoritám, mají tito žáci skvělou příležitost být představeni v nediskriminujícím kontextu.

Pomůcky Velký arch papíru.

Postup

1. Učitel vypíše co nejvíce druhů rozdílů mezi lidmi na velký arch papíru.
2. Třída je rozdělena do čtyř skupin. Každý tým vymýšlí konkrétní příklady druhů rozdílů:
  - fyzické,
  - psychologické,
  - sociální,
  - kulturní.
3. Zhodnocení: žáci přemýšlejí o těchto rozdílech mezi lidmi:
  - „Zjist’ uji, že znám...”
  - „..., ale dozvěděla jsem se...”
  - Největší překvapení pro mě bylo...”

Rozšíření

Učitel vysvětluje, proč jsou lidé stejní, a přece odlišní.

Žáci si písemnou formou představí dvě situace, ve kterých je těžké zažívat odlišnost. Poté je možné prodiskutovat jejich práce s celou třídou.

Aktivita 4.3. – Pravda a lež

Vzdělávací cíl	Žáci se dozvědí o stereotypech ve svém myšlení a budou o nich kriticky uvažovat. Poznají, že zjednodušení a stereotypy nám pomáhají vypořádat se se složitostí světa, v němž žijeme. Žáci rozvinou své schopnosti rozhodovat se a posuzovat. Přitom jsou povzbuzováni k rozvíjení kritického postoje.
Pomůcky	Z učebny musí být odstraněny lavice a židle. V protilehlých rozích učebny jsou určeny prostory „pravda“ a „lež“.

Postup

1. Žáci stojí uprostřed místnosti. Učitel předčítá řadu pravdivých a nepravdivých tvrzení o ženách, mužích, různých národnostech apod.
Žáci se v reakci na jednotlivá tvrzení přesouvají do jednoho z rohů podle toho, zda se domnívají, že dané tvrzení je pravda, nebo lež.
Žáci bez názoru zůstanou stát uprostřed.
2. Učitel požádá žáky, aby zdůvodnili svůj výběr.
Učitel sdělí správnou odpověď. Je důležité na tento krok nikdy nezapomenout.
3. Žáci odpovídají na podněty učitele. Učitel žáky požádá, aby vysvětlili, jak vnímali ostatní, především když se jejich rozhodnutí ukázala jako nesprávná.

Rozšíření

Žáci analyzují způsob, kterým média referují o otázkách souvisejících s menšinami, pohlavím, násilím apod. Identifikují příklady stereotypů, předsudků, povrchnosti nebo pečlivé a investigativní žurnalistiky. Žáci se pokouší opravit informace, o kterých se domnívají, že jsou chybné nebo neúplné.

Aktivita 4.4. – První dojem

Vzdělávací cíl	Žáci jsou schopni identifikovat stereotypy a jsou si vědomi rozmanitosti vzájemných dojmů a vjemů mezi lidmi. Žáci nacvičují aktivní naslouchání a učí se respektovat ostatní.
Pomůcky	Fotografie lidí, které mohou evokovat různé reakce žáků, každá je nalepena na velký arch papíru (učitel by měl vybírat postavy výrazně odlišné, pokud jde o věk, kulturu, etnickou skupinu apod.).

Postup

1. Žáci vytvoří kruh. Učitel předá každému žákovi arch papíru.
2. Učitel požádá žáky, aby se podívali na fotografii, kterou právě dostali:
  - „Vidím...“
  - „Myslím, že...“
  - „Mám pocit...“
3. Žáci napíší svůj vlastní první dojem do dolní části stránky. Přehnou spodní část papíru tak, aby skryli to, co napsali, a předají papír žákovi po levé straně.
4. To pokračuje do doby, dokud všechny archy papíru neprojdou rychle celým kruhem.
5. Žáci porovnají svoje první dojmy:
  - Jakými způsoby se váš první dojem lišil od ostatních? Nakolik se shodoval s ostatními?
  - Co na první pohled nejvíce upoutalo vaši pozornost?
  - Čeho jste si nevšimli a proč?
  - Co vám tato aktivita řekla o vás samotných?

Rozšíření

Cvičení je možné provést s menším počtem fotografií nebo dokonce i s jednou fotografií nebo etnografickým videem. Dále může učitel každého žáka také požádat, aby napsal svůj první dojem na kousek papíru.

Učitel může poskytnout informace o dalších kulturách: jídlo, hudba, rodinná struktura apod.

Aktivita 4.5. – Všichni máme předsudky

Vzdělávací cíl	V tomto cvičení žáci zpochybňují stereotypy a předsudky o ostatních lidech a menšinách. Odhalí vnímání různých menšin. Žáci se seznámí s limity vlastní tolerance a se svým konfrontačním hodnotovým systémem. Žáci prochází rozvojem dovedností aktivního naslouchání v rámci úsilí o dosažení shody.
Pomůcky	Jedna kopie pracovního listu (scénáře) pro každého žáka.

Postup

1. Každý žák obdrží kopii scénáře a potichu si jej přečte.
2. Každý si vybere tři osoby, se kterými by chtěl cestovat, a tři osoby, se kterými by raději necestoval.
3. Žáci vytvoří skupiny po čtyřech.
  - Porovnájí jednotlivé volby a důvody vedoucí k danému výběru.
  - Pokusí se shodnout na seznamu tří upřednostňovaných a tří nežádoucích osob.
  - Zvolí mluvčího skupiny.
4. Každá skupina představí svůj seznam upřednostňovaných a nežádoucích spolucestujících celé třídě a uvede důvody svého výběru.
5. Učitel podněcuje žáky k volné diskusi na téma jejich zkušeností, například:
  - Které faktory byly pro vaše rozhodování určující?
  - Pokud se skupina nedohodla na seznamu upřednostňovaných osob, proč tomu tak bylo?
  - Které stereotypy naznačuje seznam spolucestujících?
  - Odkud tyto obrazy pocházejí?
  - Jak byste se cítili, pokud by s vámi nikdo nechtěl sdílet například kupé ve vlaku?

Rozšíření

Seznam může být upraven v závislosti na věkové skupině a sociálním prostředí žáků, ale měl by obsahovat osoby, jež zastupují menšiny jasně rozpoznatelné na první pohled, a další osoby, u kterých tomu tak není. Menšiny a diskriminaci je také možné probírat v literatuře nebo dějepisu.

Materiály

(viz následující strana)

Scénář

Právě jste nastoupili do vlaku na několikadenní cestu. Lůžkové kupé sdílíte se třemi dalšími cestujícími.

Se kterými cestujícími byste vlakové kupé chtěli sdílet? Se kterými cestujícími byste naopak vlakové kupé sdílet nechtěli?

- tlustý švýcarský bankéř,
- italský diskžokej užívající drogy,
- Afričan prodávající exotické zboží,
- Rom, který právě vyšel z vězení,
- feministická německá rocková zpěvačka,
- homosexuální zahraniční student,
- mladá Rumunka s malým dítětem,
- opilý anglický skinhead,
- HIV pozitivní prostitutka,
- velice chudý uprchlík,
- cizí ozbrojený voják,
- mladá žena hovořící pouze francouzsky.

Aktivita 4.6. – Všichni jsme si rovni, ale někteří jsou si rovnější

Vzdělávací cíl	Žáci identifikují a analyzují důvody a motivy diskriminování druhých. Toto cvičení se zaměřuje na to, jak socioekonomické faktory ovlivňují šance na společenský úspěch.
Pomůcky	Velké papíry a fixy.

Postup

1. Učitel rozdělí žáky do skupin po maximálně šesti členech. Skupiny musí být tvořeny sudým počtem žáků. Každá skupina obdrží arch papíru a fix.
2. Učitel požádá polovinu skupiny, aby nakreslila karikaturu společenského vítěze, a druhá polovina nakreslí karikaturu poraženého.
3. Učitel požádá skupiny, aby vypracovaly seznam s charakteristikou svých modelů: socioekonomická úroveň, profese, pohlaví, etnická skupina, volnočasové aktivity, volba oděvu, všeobecné životní názory, způsob života, druh bydlení, spotřebitelské zvyky.
4. Skupiny si vymění výkresy a pokusí se interpretovat je.
5. Výkresy jsou pověšeny na zeď. Každá skupina je požádána, aby interpretovala obdržený výkres celé třídy.
6. Autoři komentují své záměry, hovoří o tom, co je napadlo během vytváření kresby, a o tom, jak jednotlivé výkresy působí na diváka. Při této diskusi je možné od žáků očekávat, že se dotknou následujících otázek:
  - Jaké jsou hlavní charakteristiky úspěchu?
  - Jaké jsou hlavní charakteristiky neúspěchu?
  - Jaké faktory vytvářejí rozdíl mezi „vítězi“ a „poraženými“?
  - Jsou zastoupeny osoby z určitých skupin?
  - Mají všichni lidé stejnou šanci na úspěch bez ohledu na své společenské prostředí?

Rozšíření

Jaké jsou důvody diskriminace a vyloučení lidí, kteří jsou jiní z důvodu své kultury, původu, sexuálního chování, jazyka apod.?

Jaké jsou důvody nerovnosti mezi lidmi? Je rovnost možná a žádoucí, nebo ne?

Aktivita 4.7. – Turisté

Vzdělávací cíl Tato rollová hra simuluje střet kultur a umožňuje žákům pozorovat stereotypy, které do hraní rolí vnášejí. To žákům pomůže dozvědět se něco o možných konfliktech v těchto situacích. Cvičení žáky nutí měnit úhel pohledu tím, že se ocitnou v kůži druhých lidí.

Žáci rozvíjejí své komunikační dovednosti.

Pomůcky Kousek papíru nebo lepenky, barevné fixy; je-li to možné, nějaké turistické vybavení, např. fotoaparát.

Postup

Poznámka k metodě

Nejideálnějším řešením by byla spolupráce dvou různých tříd i s učiteli jako vedoucími. Úkolem těchto dvou učitelů je připomínat žákům pokyny a role jednotlivých skupin: „turisté“ a „X“.

1. Dvě skupiny se setkají ve svých třídách. Mají 15 minut na to, aby vypracovaly kontext, ve kterém se bude děj odehrávat, a připravily si své role.

Turisté sepiší informace o své zemi, určí si očekávání od cesty a připraví si vybavení, které budou během cesty potřebovat, např. fotoaparát, mobilní telefon, cizí měnu. Pokud nejsou k dispozici skutečné předměty, je možné je symbolizovat obrázky.

„X“ definuje vlastní kulturu: rodinnou strukturu, hospodářství, řemesla, oděvy a bydlení. „X“ musí být do maximální možné míry „primitivní“. Určí si jméno.

Kulturní prvky musí být homogenní. I tyto prvky mohou být symbolizovány obrázky.

2. Aktivitu je možné realizovat následujícím způsobem:

Dva turisté se během nakupování suvenýrů a fotografování setkají se dvěma členy „X“. Vráti se zpět ke své skupině a vypráví jim své zážitky. Popisují, čeho zvláštního si všimli na kultuře „X“.

„X“ si povídají o svých zážitcích z prvního setkání s turisty a vyjadřují své názory na postoje turistů.

3. Turisté vpadnou do země „X“, kteří nechtějí změnit svůj styl života.

4. Obě skupiny se sejdou za účelem zpětné vazby.

– Jak se turisté cítí?

– Jak se cítí „X“?

– Co si turisté myslí o „X“?

– Co si „X“ myslí o turistech?

– Turisté vysvětlují, co jim přišlo divného na chování „X“.

– „X“ vysvětlují, co divného jim přišlo na chování turistů.

– Co podle turistů mohli „X“ udělat ke snadnějšímu vzájemnému kontaktu?

– Co podle „X“ mohli udělat turisté k tomu, aby byla jejich návštěva méně rušivá?

– Pokud byste se museli vrátit do země „X“, co byste měli vědět nebo dělat, abyste se chovali vhodným způsobem?

Rozšíření

Žáci hovoří s členy své komunity, kteří navštívili jiné země, nebo je pozvou na návštěvu hodiny ve třídě, aby se se žáky podělili o své zkušenosti ze setkání s lidmi z odlišného kulturního prostředí.

Variace

Žáci si představují ideální společnost a definují významné odchylky v porovnání se svou vlastní kulturou.

Aktivita 4.8. – Globingo: „Lidská bytost je součástí celého světa“

Vzdělávací cíl Účelem této hry je ukázat, že lidská bytost je součástí celého světa.

Pomůcky Arch s hracími políčky na bingo pro každého žáka.

List s otázkami.

Otázky ke skupinové diskusi.

Postup

1. Žáci vyplňují políčka podle položených otázek. Každé políčko má dvě linky: jednu pro jméno, jednu pro zemi. Žáci by se měli pokusit najít pro jednotlivá políčka jméno jednoho ze svých spolužáků a název odpovídající země.

Klást je možné celou řadu otázek. Obvykle potřebujete A až L, avšak můžete přidat i další, nicméně žáci mohou použít jméno každého spolužáka pouze jednou. V opačném případě musí políčko zaškrtnout a v daném řádku bingo nezískávají.

2. Po skončení hry může proběhnout skupinová diskuse. Žáci se dozvědí, že migrace je něco zcela normálního, a to jak u každého národa, tak i rodiny. Žáci hovoří o globální situaci a světu jako síti.

Materiál pro učitele

Otázky: najděte někoho v místnosti, kdo...

- cestoval do nějaké cizí země,
- má v zahraničí kamaráda, se kterým si dopisuje,
- učí se cizí jazyk,
- má příbuzné v cizí zemi,
- rád poslouchá hudbu z cizí země,
- pomohl návštěvníkovi z cizí země,
- rád jí jídlo z cizí země,
- má vůz vyrobený v cizí zemi,
- žije v domácnosti, ve které se mluví více než jedním jazykem,
- má příbuzného, který se narodil v jiné zemi,
- nedávno četl v novinách příběh o jiné zemi,
- nedávno hovořil s někým, kdo žil v jiné zemi,
- nedávno se dozvěděl něco nového o cizí zemi z televize.

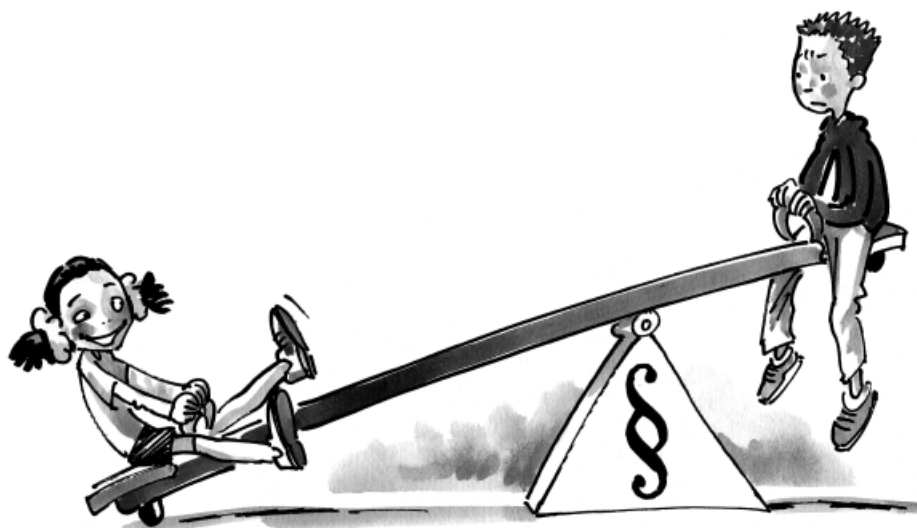
Otázky pro skupinovou diskusi

1. Co jste se v tomto procesu vzájemně o sobě dozvěděli?
2. Co nejvíce překvapivého jste se dozvěděli o svých spolužácích?
3. Co vám tato hra říká o světě?

Materiály pro žáky: hrací pole pro bingo

A jméno: _____ země: _____	B jméno: _____ země: _____	C jméno: _____ země: _____	D jméno: _____ země: _____
E jméno: _____ země: _____	F jméno: _____ země: _____	G jméno: _____ země: _____	H jméno: _____ země: _____
I jméno: _____ země: _____	J jméno: _____ země: _____	K jméno: _____ země: _____	L jméno: _____ země: _____

Kapitola 5 – Aby spravedlnost fungovala

Úvod

Obrázek zobrazuje chlapce a dívku na houpačce. Osa otáčení houpačky se nenachází uprostřed a dívka tak má k dispozici delší část houpačky a chlapec kratší. Dívka je tedy v této hře dominantní a zdá se, že si to užívá. Chlapec se s nešťastným pohledem v očích pokouší dostat dolů, jeho úsilí je ale marné. Takové situace často vedou ke konfliktu a roztržkám. Střed houpačky je označen symbolem paragrafu, jenž odkazuje na právo.

Obrázek lze vykládat různými způsoby a na jejich základě je možné si klást zajímavé otázky. Příležitosti chlapce a dívky jsou v této situaci nerovné, což se dotýká otázky rovnoprávnosti pohlaví. Překvapivě je to dívka, kdo má „navrch“. Možná dívka podvádí, což znamená, že porušila zákon nebo užívá výhodu poskytnutou jí zákonem, jenž nadměrně kompenzuje diskriminaci žen a děvčat v minulosti. Je to tedy férová hra? Je rovnoprávnost vždy férová? Čí lidská práva jsou zákonem chráněna? Jsou porušována něčí lidská práva – a kým?

Symbol paragrafu nabízí ale i další hledisko. Kdo vytvořil pravidla této hry? Oficiální symbol práva odkazuje na stát a vládu zákona. Stát může být tvořen institucemi sdílejícími moc v systému vzájemných kontrol a vyvažování – parlament, vláda a soudy. Může být veden benevolentním nebo despotickým autokratem. Zákony jsou velmi důležité, protože převádějí lidská práva na občanská práva občanů národního státu. Zákony tedy chrání lidská práva v případě jejich porušení. Jak obrázek ukazuje, lidská práva mohou být nicméně porušena i spoluobčany nebo dokonce samotným nespravedlivým zákonem.

Alternativně musí zákon vytvářet rovnováhu mezi právy jednotlivých občanů a vymezit lidská práva jednotlivce za účelem ochrany práv ostatních.

Aktivity obsažené v této kapitole řeší tyto otázky práva a spravedlnosti. Žáci se naučí, že spravedlnost je důležitá pro mír a bezpečnost společnosti.

Aktivita 5.1. – To není fér

Vzdělávací cíl Žáci se seznámí s koncepty spravedlnosti a nespravedlnosti.

Pomůcky Společenské studie, fotografie znázorňující různé situace ve společnosti.

Postup

Žáci pracují ve dvojicích.

1. Učitel požádá každou dvojici, aby si vybrala jednu fotografii.
2. Učitel požádá žáky, aby popsali situaci tak, jak ji chápou:
  - „Vidím...“ (faktický popis)
  - „Mám pocit...“ (emoční reakce)
  - „Domnívám se, že...“ (asociace, představy)Učitel následně dvojice požádá, aby ohodnotili fotografie pomocí tří kategorií:
  - Fotografie zobrazuje situaci, která je spravedlivá a nestranná.
  - Fotografie zobrazuje přesný opak, tedy příklad nespravedlnosti.
  - Žáci si nejsou jisti, jak fotografii klasifikovat.
3. Dvojice vytvoří skupiny po čtyřech. Dvojice si vzájemně vysvětlí fotografie a pokusí se přesvědčit o hodnocení, na kterém se před tím ve své dvojici dohodly. Fotografie včetně názorů skupin jsou vystaveny ve třídě. Každý žák by měl mít dostatek času k prostudování vystavených fotografií.
4. Skupinová aktivita:
  - Které druhy situací byly popsány jako spravedlivé anebo jako nespravedlivé?
  - U některých situací bylo těžké dospět k rozhodnutí. Proč?
  - Které podmínky vytvářejí nespravedlnost?
  - Jak mohou být tyto nespravedlivé situace změněny?

Rozšíření

Žáci se rozdělí do několika skupin. Každá skupina si vybere příklad nespravedlnosti a zabývá se poslední otázkou: Jak může být tato forma nespravedlnosti překonána?

Nejdříve by měly skupiny v rámci diskuse určit, jaká lidská práva jsou porušována v tomto konkrétním případě. Poté by měly hledat způsoby na ochranu a vymáhání lidských práv.

Aktivita 5.2. – Výjimka

Vzdělávací cíl Žákům je představeno téma diskriminace.

Pomůcky Různé počty barevných samolepek a jedna bílá samolepka.

Postup

Žáci pracují ve dvojicích.

1. Na čelo každého žáka přilepí učitel samolepku. Žáci nesmí vědět, jakou barvu na čele mají. Při lepení samolepky na čelo by proto měli mít zavřené oči.
2. Žáci otevrou oči a musí najít ostatní členy své skupiny; tak budou vytvořeny skupiny členů se stejnou barvou.
3. Společná zpětná vazba a reflexe. Doporučuje se klást např. následující otázky a podněty:
  - Jaký jste měli pocit, když jste potkali první osobu se stejně barevnou samolepkou jako vy?
  - Jak se cítila osoba, která jediná měla bílou samolepku?
  - Pomáhali jste si ve skupině?
  - Jak je možné integrovat osobu s bílou samolepkou?
4. Cvičení může posloužit k představení vztahů mezi většinovými a menšinovými skupinami ve společnosti:
  - Kdo jsou těmi výjimkami, vyloučenými ze společnosti?
  - Může být výjimečnost nebo okrajovost osobní volbou?

Rozšíření

Aktivitu je možné dále rozšířit tím, že jedné skupině učitel poskytne určité výhody. Žáci mohou být angažovanější, avšak toto rozšíření může generovat také stres a nepřátelství. Učitel proto musí třídu dobře znát a musí být připraven vhodně reagovat.

Aktivita 5.3. – Skládačka

Vzdělávací cíl	Hra simuluje zkušenost s nespravedlivým zacházením. Žáci poznají svoje vlastní reakce na nespravedlivé zacházení, jež jsou založeny na etických principech spravedlnosti. Spravedlnost je základní kategorií lidských práv. Žáci poznávají důležitost solidarity a spolupráce pro překonání nespravedlnosti.
Pomůcky	Obálky s jednoduchými skládačkami nebo obrázky rozstříhanými na několik dílků.

Postup

1. Příprava: pro každou skupinu tvořenou třemi až čtyřmi žáky ve třídě by měla být jedna skládačka.
Učitelé mohou použít jednoduché skládačky nebo vytvořit vlastní rozstříháním obrázků (např. pohlednic nebo letáků) na několik dílků. Každá skládačka je vložena do obálky. V ideálním případě by měl být na obálku nalepen duplikát obrázku skládačky. Učitel odebere část z některých skládaček a přidá je k některým ostatním skládačkám. Několik skládaček by mělo zůstat úplných.
2. Žáci vytvoří skupiny přibližně po čtyřech. Učitel přidělí jednotlivým členům skupiny konkrétní úkoly:
  - žák zodpovědný za čas a zdroje,
  - rozhodčí, který zabraňuje vzniku konfliktů a zajišťuje řádné splnění všech pokynů,
  - žák zodpovědný za duplikát složené skládačky,
  - žák, který vykonává úkol.Učitel skupinám předá obálky a zadá úkol – složit skládačky během (krátkého) časového limitu. Žáci rychle zjistí, zda je jejich skládačka úplná nebo něco chybí a jestli mohou získat pomoc od ostatních skupin.
3. Tato hra má jasné vítěze a poražené. V závislosti na věkové skupině a reakci žáků mohou příklady níže uvedených otázek posloužit k formulaci a vyhodnocení zkušenosti z pozitivní nebo negativní diskriminace:
  - Jak jste se cítili, když jste zjistili, že skupiny měly odlišné materiály?
  - Jak byste se cítili, pokud byste patřili do jiné skupiny?
  - Jaký jste měli pocit z toho, že jste byli součástí té skupiny, která měla málo/příliš dílků?
  - Jaké chování pomáhalo, nebo naopak bránilo úspěchu skupiny?

Rozšíření

Učitel pomůže žákům rozvést diskusi o skutečných situacích, ve kterých nemají lidé rovnoprávný přístup k důležitým zdrojům (např. volný čas, práce, peníze, energie).

Aktivita 5.4. – Úloha zákona

Vzdělávací cíl	Starověcí filozofové čerpali při definování úlohy zákona z různých hodnot. Různé volby hodnot mají souvislost s různými společenskými a politickými systémy. Teorie poskytuje rámec k úvahám o každodenních prožitcích, při nichž je naše hodnotová volba vedena našimi zájmy. Žáci jsou vyzváni k tomu, aby rozvážně volili hodnoty v rámci lidských práv, poskytli je ke srovnání a diskusi a aby se jimi řídili v každodenním životě.
Pomůcky	Různé koncepty úlohy zákona jsou napsány na jednom velkém archu papíru a vystaveny na stěně (viz M 1 v části s materiály).

Postup

1. Žáci vytvoří skupiny po třech až čtyřech a obdrží pracovní listy se seznamem pravidel chování (použijte M 2 z části s materiály).
2. Každá skupina musí najít souvislost pravidel chování se základním konceptem zákona (10 minut).
3. Skupiny si následně projdou výsledky.
4. Žáci určí koncept, který je jim nejbližší.
5. Žáci určí koncept, který je jim nejdálší.

Rozšíření

Společná reflexe třídy:

- Odpovídají pravidla, kterými se řídíte ve svém životě, vaší volbě?
- Znáte nějaká pravidla, která patří k těm možnostem, které jste vyloučili? Odporovali jste jim? Proč? Co jste dělali?

Písemná úvaha:

- Ke kterému konceptu zákona máte nejbliže a proč?
- Uveďte pět pravidel každodenního života, která dodržujete.

Materiály

(viz následující strana)

M 1: Základní koncepty zákona

1. Účelem zákona je zabránit jednotlivcům v porušování práv jiných osob. (Aristotelés)
2. Účelem zákona je poskytnout každému člověku, co si zaslouží. (Aristotelés)
3. Účelem zákona je vytvořit dokonalou společnost. (Platón)
4. Účelem zákona je zabránit škodám, které jedincům vznikly nespravedlností. (Glaukón)
5. Zákon má sloužit k ochraně zájmů těch, kteří vládou. (Thrasymachos)
6. Úkolem zákona je uchovat společenský smír zajištěním prosperity všech a vymáhat uplatňování toho, co je užitečné pro společnost. (Prótagorás)
7. Účelem zákona je chránit nejslabší.

M 2: Pravidla

1. Osoby, které týrají své děti, budou uvězněny.
2. Stát zaručí nezaměstnaným příjem, který jim umožní přežít.
3. V práci budou upřednostňováni žáci s nejlepším prospěchem.
4. Všichni zaměstnaní budou muset přispívat určitou částkou ze svého výdělku k zajištění potřeb nezaměstnaných.
5. Pokud někdo způsobí škodu jiné osobě, bude povinen této osobě nahradit škodu.
6. Učitelé se ujistí, že žáci vědí, že práva naší společnosti jsou těmi nejlepšími možnými a jsou nedotknutelná.
7. Každý, kdo projeví opačný názor na organizaci společnosti, bude internován do převýchovného centra.
8. Povoleny jsou pouze aktivity schválené státem ku prospěchu všech.
9. Právo hlasovat mají pouze daňoví poplatníci.
10. Všichni mladí budou muset být součástí státních organizací, aby se mohli zabývat užitečnou prací.
11. Společnosti musí instalovat filtry na komíny a chránit tak ovzduší před znečištěním.
12. Nikdo nesmí šířit názory, které vláda neuznala za platné.
13. Stát má právo vyvlastňovat, pokud je to nutné ve veřejném zájmu.
14. Ředitelé společností mají právo zřídit si soukromou bezpečnostní službu.
15. Je zakázáno vstupovat do obydlí jiné osoby bez jejího souhlasu.

Aktivita 5.5. – Pohledy na spravedlnost

Vzdělávací cíl	Žáci chápou, že existují různé pohledy na otázky spravedlnosti. Žáci si rozvíjejí smysl pro vyváženost mezi právy a povinnostmi.
Pomůcky	Sady pracovních listů obsahující pohledy na spravedlnost A a B.

Postup

1. Zvoleno je jedno z práv určených k bližšímu prozkoumání.
2. Třída je rozdělena do skupin po čtyřech až šesti žácích.
Polovina každé skupiny dostane list A, druhá polovina list B.
Každá podskupina si připraví maximální počet argumentů na obhajobu tvrzení uvedeného na svém archu papíru.
3. Skupiny se spojí. Podskupina A prezentuje své názory členům podskupiny B, kteří musí pozorně naslouchat a dělat si poznámky.
Poté je řada na podskupině B.
Po prezentaci argumentů může následovat prostor pro vzájemné kladení otázek členy různých podskupin.
4. Podskupiny A a B si vymění role. O této části aktivity nesmí být předem informovány.
Mají několik minut na to, aby přehodnotily svoje argumenty.
5. Skupiny se pokusí písemně dosáhnout společného názoru na diskutovaný problém.
6. Otázky k projednání:
  - S jakými problémy jste se setkali při pokusu o dosažení společného názoru?
  - Bylo na základě převrácení rolí pro vás snazší nebo obtížnější dohodnout se na společném názoru?

Rozšíření

- Učitel (nebo žáci) najdou případy, ve kterých je svoboda projevu (nebo dětská práce) kontroverzním tématem.
- Jak je možné vyvážit práva a povinnosti?
  - Existují nějaké povinnosti nebo práva, která omezují jiná práva?

Pro případové studie by měly být použity informace z médií. Zkoumání je možné rozšířit o další lidská práva, například svobodu pohybu nebo vlastnické právo.

Materiály

(viz následující strana)

Pohled A: Svoboda slova

Ve spravedlivé společnosti je svoboda slova základním lidským právem, které nesmí být omezováno. Přemýšlejte o následujících bodech:

- negativní vlivy cenzury;
- politické důsledky omezení svobody slova;
- okolnosti, za kterých toto lidské právo jiné země omezují;
- důležitost svobody projevu pro demokracii;
- jakýkoliv další relevantní problém.

Pohled A: Dětská práce

Zákony na potírání dětské práce je nutné přísně aplikovat, aby bylo ochráněno právo dětí hrát si, učit se a vyrůst ve zdravého dospělého člověka. Přemýšlejte o následujících bodech:

- nedostatečné vzdělání následkem toho, že děti musí pracovat;
- skutečnost, že děti často pracují za zdraví škodlivých podmínek;
- způsob, kterým je dětská práce často zneužívána, protože děti nejsou organizovány, aby protestovaly proti nespravedlivému zacházení;
- jakýkoliv další relevantní problém.

Pohled B: Svoboda slova

Ve spravedlivé společnosti je někdy nutné omezit svobodu projevu za účelem ochrany práv člověka. Přemýšlejte o následujících bodech:

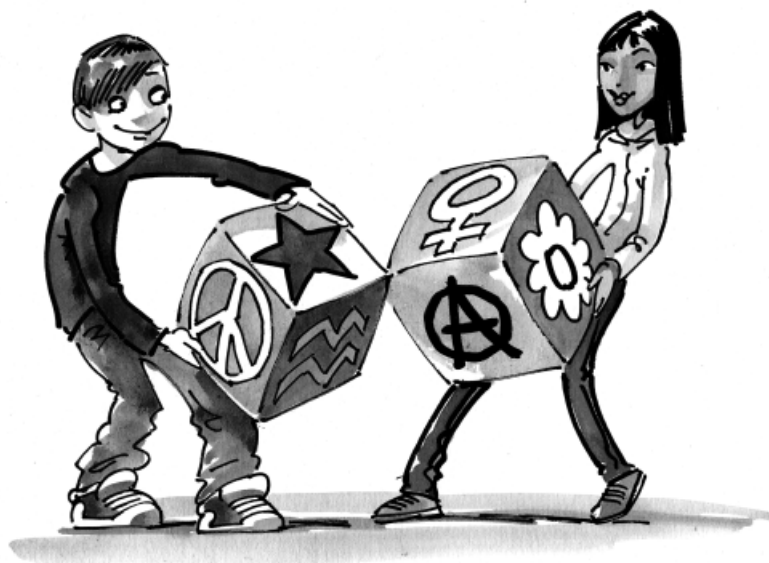
- vliv rasistických poznámek na menšiny;
- způsoby, jimiž je možné využít slova k podpoře násilí;
- jak je v některých zemích svoboda slova neomezena a vede k porušování práv;
- potřeba propagace povinností, ale i práv;
- jakýkoliv další relevantní problém.

Pohled B: Dětská práce

V zájmu pomoci rodinám přežít za obtížných ekonomických podmínek a v zájmu pomoci dětem převzít aktivní úlohu ve společnosti musí být děti schopny pracovat a pomáhat při podpoře vlastní rodiny. Přemýšlejte o následujících bodech:

- skutečnost, že v některých společnostech, kde je zaměstnanost vzácná, mohou být děti jediným zdrojem příjmů rodiny;
- skutečnost, že v mnoha společnostech děti tradičně pracovaly déle než dospělí;
- názor, že znemožnění dětem zapojovat se do produktivní práce má za následek neužitečnou izolaci dětí od světa dospělých;
- skutečnost, že práce může být pro děti formativní zkušeností;
- jakýkoliv další relevantní problém.

Kapitola 6 – Seznámení se s politickou filozofií

Úvod

Na obrázku je zobrazen chlapec s dívkou, jak se na sebe dívají. Vzájemně si ukazují kostky se symboly představujícími politické filozofie. Je důležité, že se na sebe usmívají, i když se symboly různí a naznačují kontroverzi a neshodu. Pokud je to možné, stojí za to prozkoumat význam symbolů. Chlapec má na kostce symbol zákazu bomb, který je symbolem pacifismu. Pěticípá hvězda může být symbolem jak socialismu, tak i holistického pohledu na lidstvo ve vesmíru. Klikaté čáry mohou představovat vodu jako symbol ochrany životního prostředí, ale mohou znamenat také něco úplně jiného. Dívka má na kostce písmeno A, což je symbol anarchismu. Symbol ženského rodu by mohl představovat feministický názor. Květina by mohla představovat ochranu životního prostředí nebo mír, ale dívka může symbolu přiřadit zcela jiný význam. Mladí lidé využívají lidských práv – svobodu myšlení, svobodu slova a rovnoprávnost. Neexistuje autorita, která by rozhodla, kdo z nich má pravdu, a kdo nikoliv.

Obrázek nese zajímavé a překvapivě složité sdělení. V rámci politické filozofie kombinujeme symboly a koncepty, abychom vyjádřili naše myšlenky a názory, avšak ty mohou být rozpolcené nebo zavádějící. Proto si musíme vzájemně vysvětlit svoji volbu a musíme si pečlivě naslouchat. Shodnout, nebo neshodnout se můžeme na spoustě věcí. Těchto šest symbolů postačuje k tomu, abychom si udělali obrázek o otevřené a pluralistické společnosti. Měli bychom se jeden k druhému chovat s respektem; až pak můžeme vést dobrou diskusi, která nikomu neškodí a je ku prospěchu všech.

Výchova k demokratickému občanství a výchova k lidským právům (VDO/VLP) v sobě zahrnují dvě dimenze. První souvisí s *obsahem*. Porozumění politické filozofii je ve VDO/VLP důležité, protože učí smyslu pro směřování a hodnoty, když posuzujeme problémy a jednáme. Také si vzájemně lépe rozumíme.

Druhá dimenze VDO/VLP se týká *kultury* civilizovaného konfliktu – dohadovat se pokud možno s úsměvem. Tato kultura konfliktu musí být vyučována ve škole formou osobní zkušenosti a reflexe. Vyučování může začít v útlém věku a je hodně závislé na příkladech nastavených učiteli a řediteli. Učitel VDO/VLP musí udělat vše pro to, aby se vyvaroval dvou nešvarů. Jedním z nich je politická nekorektnost. Úkolem učitele není učit žáky o nějaké upřednostňované politické doktríně a rovněž nesmí žáky nutit k akceptaci jeho osobních názorů. Druhým je tiché opomíjení, což je skrytá forma útlaku. Žáci by se měli naučit očekávat a poskytovat si vzájemnou pozornost a reakci. Učitel by měl žáky vést k tomu, aby vysvětlili svoji volbu proto, aby jim ostatní rozuměli, avšak neměli by být nuceni svoji volbu ospravedlňovat.

Cvičení je možné přizpůsobit různým věkovým skupinám a jsou vhodná pro žáky základních škol i žáky vyšších ročníků středních škol.

Aktivita 6.1. – Základní koncepty politického myšlení

Vzdělávací cíl Žáci se seznámí s hodnotami, které nepřímo ovlivňují politickou argumentaci a diskusi, a se skutečností, že některé z těchto hodnot podporují lidská práva, zatímco jiné jim odporují (učení o lidských právech).

Aktivita učí žáky ochotě studovat a seznamovat se s hodnotami a postoji bez ohledu na to, zda se s nimi ztotožňují, či nikoliv (učení v prostředí lidských práv).

Pomůcky Seznam tvrzení nebo sloganů (viz materiály dále). Alternativně volební plakáty, videoklipy nebo výňatky z proslovů z politického života.

Postup

1. Žáci vytvoří dvojice nebo skupiny po čtyřech.
2. Určí dopady tvrzení. Možná bude nutné žáky vést kladením otázek a umožňovat srovnávání, například pro které skupiny ve společnosti může mít návrh dopady a jaké by tyto dopady mohly být (žáci by měli nalézt odpovědi jako bohatí a chudí, zdraví a nemocní, silní a slabí apod.).
3. Pokud již byli žáci seznámeni se základními typy politického myšlení, mohli by přiřadit jednotlivé návrhy k příslušným myšlenkovým směrům. Mohou nalézt podobnost s více než jedním myšlenkovým směrem.
4. Žáci hodnotí tvrzení a jejich základní hodnoty z hlediska lidských práv.

Rozšíření

Žáci diskutují o důsledcích návrhů tím, že je uvedou do souvislosti s otázkami diskutovanými ve své zemi.

Materiály

Seznam tvrzení a sloganů

1. Stát by neměl zasahovat do řízení hospodářství. Měl by se omezit na vymáhání práva.
2. Bezplatná lékařská péče by měla být zaručena.
3. Všechny podniky by měly být znárodněny.
4. Hlava státu by měla být držitelem veškeré moci.
5. Stát, zaměstnavatelé a odbory by se měli setkat a vzájemně se dohodnout na míře růstu mezd.
6. Stát je sám o sobě nepřijemnost.
7. Bělošská civilizace je nadřazená.
8. Slabým žákům by mělo být znemožněno zpomalovat ve studiu ostatní žáky.
9. Nikdo nemá právo nařizovat něco jiným lidem.
10. Společnost by měla být organizována tak, aby hierarchie moci respektovala přirozenou hierarchii věcí.

Aktivita 6.2. – Postoje k moci⁵

Vzdělávací cíl	Žáci dovedou rozlišovat mezi koncepty moci a jejich důsledky pro demokracii a lidská práva. Žáci rozvíjejí aktivní naslouchání (učení v prostředí lidských práv).
Pomůcky	Sada materiálů pro žáky: „Tvrzení o moci a vládnutí“.

Postup

1. Žáci vytvoří dvojice. Prostudují si předložená tvrzení a rozhodnou, s kterými tvrzeními souhlasí.
2. Zapiší si důvody, které je vedou k podpoře určitého tvrzení.
3. Dvojice prezentují své závěry celé třídě.
4. Žáci se seznámí se základními teoriemi politického myšlení (transferové cvičení); učitel využívá výsledků a diskuse ve třídě k seznámení žáků se (zvolenými) typy politického myšlení (induktivní přístup umožňující využití různých metod – přednáška učitele, možná i žáků; výpisky).

Rozšíření

Žáci přemýšlejí o svých individuálních hodnotových systémech.

Žáci dávají politické myšlenky do souvislosti se směřováním politických stran a politických vůdců ve své zemi.

Materiály

(viz následující strana)

---

5 Převzato z Claude Paris, *Ethique et Politique*, Editions C.G., Québec, 1985.

Materiály pro žáky

Tvrzení o moci a vládnutí

1. V rámci vlády je úloha premiéra nejdůležitější a nenahraditelná.
2. Moc odtrhuje od reality a je nutné ji eliminovat, aby si každý člověk mohl uvědomit svůj vlastní potenciál.
3. Národ má pouze jednoho vážného nepřítele: svou vládu.
4. Politická moc by měla být uplatňována lidmi, kteří byli zvoleni občany.
5. Politické strany škodí moci státu, protože rozdělují občany a způsobují zbytečnou konfrontaci.
6. Stát není pouhým souborem jednotlivců; ve skutečnosti je něčím víc a něčím důležitějším než souborem jednotlivců.
7. Všechny formy moci mají tendenci stát se totalitami.
8. Stát není sám o sobě konečným cílem, ale prostředkem nutným k realizaci aspirací jednotlivců.
9. Stát je ohromným hřbitovem, na kterém umírají všechny projevy života jednotlivce.
10. Stávky jsou zpochybněním oficiálních orgánů, a proto by měly být zakázány.
11. Jednotlivci existují pouze pro stát a mimo něj nejsou nic.
12. Mladí lidé by se měli zapojovat do rozhodování, která se jich týkají.
13. Teprve až přestanou státy existovat, bude možné hovořit o svobodě.
14. Učitel musí brát v potaz legitimní nároky svých žáků.
15. Lidské bytosti mají přirozenou tendenci konat dobro; měli bychom jim vždy důvěřovat.
16. Účast všech jednotlivců na výkonu moci by měla být základním principem organizace všech lidských společností.
17. Touhu občanů ovlivňovat rozhodování vlády je možné naplňovat díky politickým stranám.
18. Pokud by byly lidské bytosti ponechány svému osudu bez kontroly, vzájemně by se povraždily.
19. Politická síla by neměla být vydána na milost veřejnému mínění.
20. Lidské bytosti mají práva, která by měla vláda respektovat a podporovat.

Aktivita 6.3. – Kdybych byl kouzelníkem

Vzdělávací cíl	Žáci dovedou rozlišovat mezi koncepty moci a jejich důsledky pro demokracii a lidská práva. Žáci rozvíjejí aktivní naslouchání (učení v prostředí lidských práv).
Pomůcky	Žádné.

Postup

1. Žáci jsou požádáni, aby si představili sebe jako kouzelníka.
2. Čtou:
„Kdybych byl velkým kouzelníkem, zařídil bych pro všechny muže, ženy a děti, aby již nikdy nemuseli znovu prožívat to, co se dělo během války, a aby se tak stalo...“
Každý žák dokončí následující věty:
  - zastavil bych...
  - uzavřel bych...
  - odpustil bych...
  - postavil bych se proti...
  - pokračoval bych...
  - vytvořil bych...
3. Žáci jeden po druhém předčítají své odpovědi před celou třídou. Doporučuje se uspořádat židle do velkého kruhu.
4. Vyhodnocení: žáci vyberou a prodiskutují touhy a potřeby, které objevili.

Rozšíření

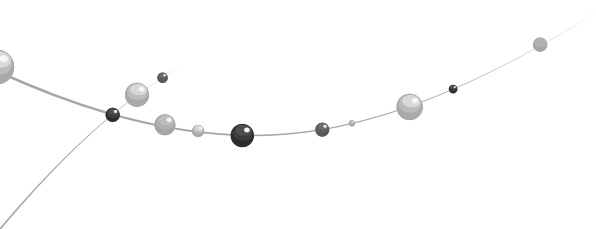
Žáci se zabývají otázkou, zda je možné učinit něco, co by mohlo jejich přání přeměnit ve skutečnost.

Variace

V případě starších žáků:

„Kdybych byl architektem...“: žáci si představí, jak by mohla nebo měla vypadat jejich škola, město nebo místo, ve kterém žijí.

Žáci mohou přemýšlet o svých přáních a uvádět je do souvislosti se základními tradicemi politického myšlení (liberálního, konzervativního, socialistického, přátelského k Zemi).

Kapitola 7 – Zapojení se do politického života

Úvod

Na obrázku je nakreslený muž a žena, podporovaní dívkou a chlapcem, jak veřejně hlásají svoji věc. Plakát muže zobrazuje glóbus jako symbol světa, zatímco žena upozorňuje na svůj plakát s tvarem České republiky, který drží chlapec stojící za ženou. Jejich výrazy jsou přátelské, nejsou vidět žádné známky nepřátelství. Dospělí i děti se aktivně účastní politiky. Využívají svého práva mírumilovně vyjadřovat své názory na veřejnosti. Na obou stranách vystupují obě pohlaví, což znamená, že v tomto případě se nejedná o genderovou problematiku. Obě skupinky vzájemně soutěží – usilují o pozornost a podporu většiny. Vyznačují se přímou konfrontací, což znamená, že nejsou angažována žádná média, žádné politické strany nebo zájmové skupiny.

Všichni čtyři stojí uvnitř České republiky, která zde představuje komunitu poskytující občanům pocit soudržnosti a rovněž rámec práv, zodpovědností a povinností. Takovou komunitou však nemusí být pouze národní stát: může být užší (obec, škola), ale i širší (Evropa, svět). Postavy na obrázku současně stojí na pódiu, neboť hovoří k veřejnosti. Každý, kdo se rozhodne na toto pódium nevstoupit, nebude slyšen a musí akceptovat rozhodnutí, které bude nakonec přijato. Občané se mohou do politiky zapojovat mnoha různými způsoby. VDO/VLP se zaměřují na způsoby aktivní a přímé účasti. Zapojit se do politiky mají právo i děti, nejen dospělí. To vyžaduje porozumění problému a důkladný úsudek. Politická angažovanost v demokracii musí být vyučována na školách, což naopak po školách vyžaduje, aby fungovaly jako mikrospolečnosti, jež poskytují žákům příležitost zapojovat se do řízení školních záležitostí.

Jak v demokratických školách, tak i v demokratické společnosti není potřeba obávat se argumentů a kontroverze, dokonce ani roztržek nebo konfliktů; ty by měly být vnímány jako něco normálního, ba dokonce užitečného v procesu demokratického rozhodování. Urovnání názorových a zájmových sporů je základní metodou řešení problémů a rozhodování. Nejsou-li zájmy a cíle jasně formulovány, nelze je brát v potaz. V otevřené společnosti není možné harmonii – „společné dobro“ – vnucovat, ale je nutné si ji vyjednat. Kontroverze a konflikty nejsou škodlivé, pokud jsou postaveny na kultuře argumentace, řešení konfliktů a umění kompromisu a pokud jsou touto kulturou podporovány.

Aktivita se zaměřuje na rámcové podmínky a způsoby zapojení se do politického života. To pomáhá žákům oceňovat své příležitosti, vážit si jich a angažovat se ve své komunitě.

Aktivita 7.1. – Zed' mlčení

Vzdělávací cíl Žáci si uvědomí svoje vlastní pojetí demokracie.

Pomůcky Archy papíru (např. balicí papír) připevněné na stěnu, fixy (pro skupiny po pěti žácích).

Postup

1. Žáci vytvoří pětičlenné skupiny. Skupiny se posadí do půlkruhu čelem k papíru pověšenému na stěně. Jsou požádáni, aby v tichosti a během stanoveného časového limitu napsali větu typu: „Demokracie je...“
2. Žáci reagují na napsané věty nebo slova. Dále je možné, aby žáci ve skupinách své reakce zapsali na vyvěšený papír.
3. Po uplynutí časového limitu pro psaní si každý žák vybere a přečte jednu větu, kterou napsal někdo jiný. Žáci tak sdílejí své výsledky s celou třídou.
4. Poté žáci prezentují své názory a myšlenky:
  - „Naučil jsem se...“
  - „Zjistil jsem...“
  - „Ráda bych prodiskutovala...“

Variace

Namísto balicího papíru připevněného na stěnu mohou skupiny žáků sedět kolem stolu a psát na velký arch papíru.

Obecné informace

„Zed' mlčení“ je metoda brainstormingu, kterou je možné použít na začátku sekvence vyučovacích hodin zaměřených na klíčové pojmy, jako například na demokracii, diktaturu, spravedlnost, mír, vzdělávání, rovnoprávnost, svobodu apod.

Tato metoda podporuje žáky, kteří jsou méně extrovertní nebo potřebují čas k tomu, aby si důkladně promysleli, co chtějí sdělit. Tito žáci jsou často v nevýhodě v případě standardních aktivit založených na ústní komunikaci a při frontálním uspořádání třídy.

Aktivita 7.2. – Moje pocity z diktatury

Vzdělávací cíl Žáci umí definovat a hodnotit prvky demokracie a diktatury.

Žáci si umí záměrně zvolit hodnoty a obhajovat je.

Pomůcky Plakát a fixy nebo tabule a křída.

Postup

1. Žáci jsou požádáni, aby definovali charakteristické prvky diktatury.

Seznam může obsahovat položky jako například:

– antisemitismus	– úloha žen pouze jako nositelek života
– etnické čistky	– represe sexuálních menšin
– mučení	– podřízení se oficiálním autoritám
– podmaňování	– tlak vrstevníků na přizpůsobení se
– kult moci, jednotlivců nebo armády	– touha nechat se vést
– chápání kritiky jako něčeho zhoubného	– opovrhování menšinami

2. S odkazem na seznam se žáci pokusí odpovědět na otázku: „Do jaké míry se mě tato situace dotýká?“

3. Žáci jsou požádáni, aby seřadili tyto položky na stupnici počínaje tím, co považují ze svého hlediska za nejhorší.

Rozšíření a variace

Charakteristické prvky diktatury je možné uvést do souvislostí s příklady z novin, filmů nebo učebnic. Stejně cvičení je možné opakovat pro demokracii.

Aktivita 7.3. – Dotazník postojů ke změně

Vzdělávací cíl	Žáci mohou přemýšlet o svých osobních postojích a svobodně je vyjadřovat. Žáci naslouchají ostatním žákům bez ohledu na to, zda spolu souhlasí či nikoliv.
Pomůcky	Sada materiálů pro žáky „Dotazník postojů ke změně“.

Poznámka pro učitele

Informace o základních politických postojích

Postoj je tendence vyjadřovat názor nebo přijímat určitou formu chování. Je výsledkem společenské integrace a osobních zkušeností a v porovnání s ideologií je méně vědomý. Postoje řídí naše vnímání, naše úsudky a naše kroky.

Účelem této aktivity je na základě vyjádření názorů poznat, do jaké míry je nebo není člověk nakloněn společenské změně. Změna jako taková není dobrou ani špatnou věcí a účelem této aktivity není vést úsudek žáků a už vůbec ne jej hodnotit. Je také nutné mít na paměti, že výsledky tohoto „politického lakmusového testu“ není možné brát příliš vážně, především pokud si žáci plně neuvědomují důsledky tvrzení uvedených v dotazníku.

Skutečná otázka zní: kdy, jak, proč a jakou provést změnu. Modely politického myšlení sloužící jako vodítka politických postojů se rozvíjejí od dob francouzské a americké revoluce. Následující nástin může posloužit jako přibližné vodítko, avšak nemůže nahradit seznámení se s původními zdroji.

Progresivní postoj vede k přesvědčení, že změny jsou žádoucí. Může být revoluční nebo *reformistický*, v závislosti na vnímané naléhavosti a na použitých prostředcích. V případě *revolučního*, je-li to třeba, není vyloučeno ani použití násilí. I u reformistického postoje je změna žádoucí, avšak bez radikálního narušení odkazů minulosti.

Konzervativní postoj si na druhé straně cení tradice a před teorií upřednostňuje zkušenost. Tento postoj může preferovat uplatňování statu quo nebo být i zpátečnický. Dodržovat status quo znamená přesvědčení, že třebaže není současný stav dokonalý, je přijatelný. Organický růst může být obhajován jako způsob změny (Edmund Burke). Zásadním zájmem je zachovat silný a agilní stát pro případ, že by byl přesprávil zatížen dílčími zájmy a nadměrnou participací. Naopak reakcionář současný stav věcí odmítá: má za to, že bylo zásadní chybou realizovat změnu a usiluje o návrat do předchozího stavu.

Revolucionář a reakcionář mají doktrinářské tendence, to znamená fundamentalistické, tedy chránit pozici na ideologickém základě bez ohledu na současnou realitu.

Ostatní jsou pragmatičtější a definují vlastní pozice analýzou bezprostředních následků.

Tato aktivita může sloužit jako hrubé vodítko k tomu, aby se žáci seznámili s existencí různých směrů politického myšlení a aby poznali své osobní preference a sklony.

V reálném životě budou politické postoje často podobné směsi různých základních směrů politického myšlení, například při obhajobě neoliberálních, ekologických nebo technokratických linií.

Postup

1. Žáci odpoví na otázky. Před každé tvrzení napíše číslo, které označuje jejich postoj. Používané kódy jsou následující:
  - 5 – Plně tvrzení podporuji.
  - 4 – Uvedené tvrzení víceméně podporuji.
  - 3 – K uvedenému tvrzení mám víceméně neutrální postoj.
  - 2 – Uvedené tvrzení je spíše proti mému přesvědčení.
  - 1 – S tvrzením naprosto nesouhlasím.
2. Žáci si sečtou celkový počet bodů, jenž představuje jejich politický postoj.
  - 100–80: revoluční
  - 80–60: reformistický
  - 60–40: pro zachování statu quo
  - 40–20: reakcionářský

Vyskytují se mezi žáky nějaké výrazné odchylky, především mezi chlapci a děvčaty?

Rozšíření

Práce s textem: V závislosti na tom, jak je toto cvičení využito (jako úvodní nebo transferové cvičení), lze zařadit před tímto cvičením práci s textem. V případě pokročilejších lze pracovat s výňatky z děl takových autorů, jako jsou například Locke, Burke nebo Marx. Dále – nebo jako alternativu pro mladší žáky – je vhodné využít názorů politiků nebo zástupců politických stran na konkrétní téma.

Viz také následující cvičení.

Variace

Tyto otázky je možné formulovat více s ohledem na místní poměry. Jakákoliv z těchto otázek může posloužit jako výchozí bod diskuse.

Materiály

(viz následující strana)

Materiály pro žáky

Dotazník postojů ke změně

1. Žena má mít právo podstoupit sterilizaci bez souhlasu svého manžela.
2. Informace o antikoncepci by měly být dostupné na vyžádání všem mladým děvčatům od čtrnácti let.
3. Měkké drogy by měly být legalizovány.
4. V demokraciích by mělo být možné o závažných tématech vyhlašovat referenda.
5. Delikventi vyžadují spíše lékařskou péči než trest.
6. Trest smrti by měl být zcela zakázán.
7. Velké společnosti by měly být znárodněny.
8. Manželství osob stejného pohlaví by měla být legální.
9. V nabídkách pracovních míst by se nemělo rozlišovat mezi pohlavími.
10. Dobročinné instituce musí být zakázány. Je povinností státu postarat se o sociálně slabé a jinak znevýhodněné občany.
11. Běžný člověk nemusí být řízen nebo kontrolován.
12. Žáci by měli být zapojeni do řízení svých škol.
13. Znamky a vysvědčení by měly být zrušeny.
14. Každému by měl být zaručen minimální příjem bez ohledu na pohlaví, věk a povolání, a to i tehdy, pokud se taková osoba rozhodne nedělat nic.
15. Děti by měly být vychovávány v několika různých vířích současně; až dospějí, mohou si vybrat cestu, kterou se dají.
16. Političtí lídři by se měli řídit doporučeními vědců v otázkách využívání vědeckých objevů.
17. Všechny lidské bytosti se rodí se stejnými schopnostmi.
18. Soukromý majetek by měl být zakázán a mělo by být zavedeno státní vlastnictví majetku.
19. Nikdo nemá právo vnucovat své názory jiným.
20. Je nutné zabránit výrobě všech výrobků, které znečišťují životní prostředí, a to bez ohledu na bezprostřední ekonomický dopad.

Aktivita 7.4. – Plánování projektu⁶

Vzdělávací cíl	Žáci chápou strukturu vzájemné závislosti v komunitě v období změny. Žáci vědí, že každé rozhodnutí se týká všech členů komunity. Pokud má být rozhodnutí akceptováno a podporováno, musí mu rozumět všichni členové komunity, kteří musí mít šanci zapojit se do procesu rozhodování.
Pomůcky	Popis plánování skutečného nebo fiktivního projektu městské čtvrti. V potaz je nutné brát sociální, ekonomické, demografické, dopravní a další otázky. Učitel musí jednotlivým hercům pro hraní rolí připravit sadu kartiček. Následující příklady mohou posloužit čtenáři jako ukázka toho, jak může být při hraní rolí simulováno skutečné plánování projektu.

Poznámka pro učitele

Tato aktivita zahrnuje celou řadu různých cílů. Záleží pouze na rozhodnutí učitele, které z těchto prvků budou explicitně prodiskutovány a které by měly pouze učiteli pomoci pochopit a vysvětlit ostatním potenciální vzdělávací efekt.

1. Žáci rozvíjejí svoji ochotu naslouchat různým názorům a zájmům a chápat je bez ohledu na to, zda s nimi souhlasí, či nikoliv.
2. Žáci se učí předvídat důsledky a dopady volby možností v rozhodovacím procesu.
3. Žáci si vyzkouší rozhodování v demokratickém systému. Je potřeba nalézt rovnováhu mezi participací a efektivitou (např. každý by se měl vyjádřit, avšak je potřeba stanovit časový limit jak jednotlivých příspěvků, tak celého procesu).
4. Základní pohled: v otevřené, tj. učící se komunitě není všeobecný prospěch definován žádnou autoritou, ale odsouhlasen na základě dočasného rozhodnutí, které může být revidováno v případě výskytu nových problémů.

Postup

1. Žáci pracují ve dvojicích. Každá dvojice obdrží kopii projektu a jednu z kartiček. Jedna dvojice žáků řídí debatu, jež bude následovat.
2. Dvojice vypracují seznam všech výhod a problémů souvisejících s projektem.
3. Jednají přitom z hlediska osoby, jejíž roli hrají.
4. Přijmou společné rozhodnutí ve prospěch nebo proti projektu (15 minut).
5. Jednotlivé dvojice postupně prezentují třídě svůj názor a vysvětlí důvody, které k němu vedly.
6. V průběhu debaty musí každá dvojice uvést, co by ráda uskutečnila. Jak jednotlivým žákům, tak i pro celou debatu je nutné stanovit časový limit.
7. Žáci pomocí hlasování rozhodují, zda má být projekt realizován, či nikoliv.

Navazující činnost

8. Existují skupiny, jejichž názory je potřeba konzultovat?
9. Do jaké míry bylo vaše rozhodnutí ovlivněno názory ostatních?
10. Mají konkrétní zájmy obhajované jednou ze skupin vliv na ostatní skupiny?

⁶ Převzato z Susan Fountain, *Education pour le développement humain*, De Boeck, 1996.

11. Existují nějaké skupiny, jejichž názory a zájmy si zasluhují vyšší váhu?
12. Existují nějaké skupiny, jejichž názory jsou zřídka vyslyšeny nebo nejsou vyslyšeny vůbec?
13. Představuje řešení, pro které hlasovala většina, nejlepší možné řešení pro celou společnost?

Rozšíření

1. Jednotliví žáci hrají určité role bez podpory partnera.
2. Hraní rolí zahrnuje vyslyšení odborníků, kteří mohou poskytnout informace o specifické problematice projektů.
3. Část třídy vykonává funkci porotců nebo místního parlamentu, který přijímá konečné rozhodnutí a současně není podporovatelem žádné ze zapojených zájmových skupin (zastupitelská demokracie).
4. Dva nebo tři žáci působí jako reportéři a pozorovatelé. Poskytují zpětnou vazbu rozhodovacímu procesu a rolím ztvárněným jednotlivými žáky.
5. Pokud je během hry simulován skutečný rozhodovací proces, je možné přizvat místní politiky nebo novináře, aby následně se žáky na toto téma diskutovali.
6. Tento model je možné využít k zorganizování skutečného rozhodování ve škole.

Materiál pro učitele

Otázky k návrhu kartiček pro hraní rolí

1. Jste učitelem:
  - Znáte důvody, proč by byl projekt dobrým nápadem?
  - Myslíte si, že by projekt mohl přinést nějaké problémy?
2. Jste majitelem malé firmy:
  - Znáte důvody, proč by byl projekt dobrým nápadem?
  - Myslíte si, že by mohl přinést nějaké problémy?
3. Pracujete ve zdravotním středisku.
4. Pracujete jako sběrač odpadků.
5. Jste řidičem autobusu.
6. Právě jste přijeli z jiné oblasti nebo jiné země a hledáte práci.
7. Jste mladý člověk pracující v okolí.
8. Jste manažerem malé společnosti.
9. Jste politickým zástupcem.
10. Apod.

Aktivita 7.5. – My a svět

Vzdělávací cíl	Žáci zjistí, jak jiné země a vzdálené události ovlivňují jejich komunitu. Žáci lépe chápou strukturu vzájemné závislosti ve světě. Nerovnoměrné rozložení moci a nerovnoměrný proces rozvoje vyžaduje celosvětové porozumění a spolupráci v duchu lidských práv.
Pomůcky	Aktuální místní noviny, mapa světa, páska a barevné fixy, nit, jehly.

Postup

1. Žáci vytvoří skupiny po čtyřech. Vystrihnou články, ve kterých se píše o tom, jak má některá část světa vliv na jejich místní komunitu a jak se jejich země vzájemně ovlivňuje s jinými zeměmi.
2. Témata:
  - hospodářské problémy,
  - politické problémy,
  - problémy migrace,
  - znečištění,
  - kulturní výměna,
  - turistika,
  - vojenský zásah apod.
3. Žáci třídí články podle klíčových slov, která vybírají podle různých druhů vlivu, a těmto klíčovým slovům přiřazují barvy.
4. Žáci vybírají nejdůležitější články a lepí je na mapu světa na stěně. Nití a jehlou vyznačují linky (vazby) spojující jednotlivé články se svou zemí.
5. Skupinová aktivita.
  - S jakou částí světa došlo k navázání největšího počtu vazeb?
  - Jaké druhy vazeb jsou nečastější? Proč?
  - Existuje nějaká část světa, se kterou jste nenašli žádné vazby? Proč?

Rozšíření

Žáci hledají informace o politických a/nebo ekonomických systémech platných v zemích, se kterými byly navázány vazby.

Mohou zjistit, zdali v minulosti existovaly jiné vazby.

Při výuce cizích jazyků je možné použít materiály ze zahraničních novin nebo z internetu.

Toto cvičení může posloužit jako úvod do problému nerovnoměrného rozvoje a rozložení moci ve světě.

Naše vnímání světa, ve kterém žijeme, je založeno na informacích, které získáváme z druhé ruky – z médií. Přemýšlejte o tom, jak široký by byl okruh vašich vědomostí, pokud byste znali pouze ty části světa, které jste osobně navštívili. Co nám média říkají a jaké informace nám nepředávají? Měl by někdo média regulovat? Cenzor? Nebo postačuje konkurence mezi různými novinovými tituly?

Jak mocná jsou média? Mohli bychom bez nich žít? Pokládat je možné další podobné otázky, avšak ptát by se měli sami žáci, nikoliv učitel. Pokud si žáci uvědomí, jak omezený je jejich rozsah přímého vnímání, mohou začít klást otázky o úloze médií sami od sebe.

Aktivita 7.6. – Měli bychom se zapojovat do politiky?

Vzdělávací cíl Žáci formují své názory na to, zda je důležité zapojovat se do vládnutí.

Tato participace může mít celou řadu forem. Participaci definujeme jako zapojení se do veřejného života komunity a společnosti. Někteří lidé si myslí, že je důležité zapojovat se, jiní si myslí opak. Žáci by měli pochopit, že politická rozhodnutí je ovlivňují bez ohledu na to, zda se do rozhodování zapojují, či nikoliv.

Pomůcky Kartičky s rolemi pro jejich hraní.

Postup

1. Čtyři žáci hrají konverzaci několika nově příchozích občanů do nově vznikající země.
2. Žáci diskutují, v případě potřeby pod vedením učitele, o otázkách vzešlých z hraní rolí, například:
  - Jaké čtyři hlavní názory na participaci vyjádřili tito občané? Souhlasíte? Proč ano, proč ne?
  - Co tito čtyři občané ztratí, pokud se nezapojí? Jaké výhody podle vašeho názoru získají tito jednotlivci ze svého případného zapojení?
  - Jaké výhody by podle vašeho názoru tato nová země získala v případě participace jednotlivců?
  - Jaká jsou možná rizika nebo škody v případě, že si někdo zvolí participaci?
  - Zvážíte-li výhody a rizika, myslíte si, že stojí za to se zapojovat?
3. Formou diskuse nebo přednášky mohou žáci dojít k následujícímu závěru:

Vláda ovlivňuje život lidí mnoha způsoby. Zapojením se do vládnutí mohou lidé vyslovit svůj názor při rozhodnutích přijímaných vládou. V každé společnosti musí někdo přijímat rozhodnutí. Pokud se lidé rozhodnou neúčastnit se, nebudou mít při rozhodování možnost vyjádřit svůj názor. Tato rozhodnutí mohou zahrnovat takové věci, jako:

- jak vysoké budou muset občané platit daně;
- zda se společnost zapojí do války;
- kdo bude vlastnit a ovládat národní přírodní zdroje.

V závislosti na struktuře vlády je možné rozhodnutí přijímat na různých úrovních, včetně národní, regionální a místní. Některá rozhodnutí, jako například týkající se vojenské síly, jsou často přijímána na národní úrovni, zatímco ostatní, například týkající se dopravy a silnic, jsou často přijímána na regionální úrovni. Ostatní rozhodnutí, jako například svoz odpadu, jsou často přijímána na místní úrovni.

Materiály

(viz následující strana)

Hraní rolí: čtyři občané dorazili do nově vzniklé země

Předpokládejte, že jste právě dorazili do nově vzniklé země. Už už chcete začít, chcete se rychle zapojit do budování nové společnosti. Slyšeli jste o nejrůznějších možnostech vytvoření dobré vlády. Pak jste zaslechli následující konverzaci mezi skupinou svých nově příchozích kolegů:

Občan 1:

„Tam, odkud pocházím, se nikdo moc o politiku a vládu nezajímá. Vždycky jsme měli dost starostí se svým každodenním životem. Takže ani tady se pravděpodobně nebudu chtít politikou nějak moc obtěžovat.“

Občan 2:

„Takhle to funguje v naší zemi... a nikdy jsem pořádně nepochopil, o co těm našim lídrům vlastně šlo. Z jejich úst to všechno znělo tak složitě, že pro nás bylo mnohem snazší se ani nenamáhat, abychom tomu porozuměli.“

Občan 3:

„No, v naší zemi je tomu jinak. Pokoušeli jsme se, ale lidé, kteří byli u moci, nás nenechali se do rozhodování zapojit, a pokud bychom se o to snažili, byli bychom v ohrožení. Nakonec jsme to tedy vzdali.“

Občan 4:

„U nás proběhly volby a naši lídři nám přislíbili dobrou vládu. Ale nikdy se to nestalo. Lídři využívali vládu jen ke svému obohacení. Všichni lídři jsou zkorumpovaní.“

Aktivita 7.7. – Jak vláda ovlivňuje tvůj život?

Vzdělávací cíl	Žáci poznávají, že vláda ovlivňuje naše životy v téměř všech představitelných ohledech (<i>tu res agitur</i>). Svět, ve kterém žijeme, je tvořen lidmi a závisí jenom na nás, jak si ho uděláme. Rozvážné politické rozhodování je nezbytné z důvodu naší stále rostoucí vzájemné závislosti, počínaje místní a konče globální úrovní. Demokracie dokáže nejlépe zohlednit protichůdné zájmy a integrovat je do uspokojivého kompromisu – za předpokladu, že byly vyslyšeny všechny skupiny.
Pomůcky	Žádné.

Postup

1. Žáci by si měli uvědomit, do jaké míry jsou jejich vlastní životy ovlivněny vládou. Následující otázky by jim v tom měly pomoci: je možné je zodpovědět ve třídě nebo v malých skupinkách a tyto skupinky by s nimi následně seznámily celou třídu.
2. – Vyprávějte příběh o tom, jak jste nedávno prožili jeden den svého života – kam jste šli, co jste měli na sobě, co jste viděli, jedli, řekli, naučili se a dělali. Přemýšlejte, zda všechny jednotlivé věci, které jste uvedli, byly nějak ovlivněny vládou, ať už národní, regionální a/nebo místní.
– Předpokládejme, že vaše vláda vyznává demokracii, ve které je všem občanům poskytnuta stejná příležitost participovat bez toho, že by došlo k narušování lidských práv. Které z věcí ve vašem denním životě, jež jste označili jako věc ovlivněnou vládou, by podle vašeho názoru vyžadovaly změnu? Vysvětlete, proč si myslíte, že by se měly změnit.
3. Žáci pravděpodobně vynesou otázku, jak se mohou občané zapojit do demokratické vlády. Učitel by měl být schopen poskytnout potřebné informace, buď formou přednášky nebo na základě učebnice nebo pracovních listů.

Výsledek by mohl být následující: mnoho lidí je přesvědčeno, že největší příležitost k participaci na vládě nabízí svobodná a otevřená demokracie. Tento typ vlády znamená, že lidé sami získávají moc a vládnou obvykle podle principu většiny. Některé země jsou demokratické pouze podle názvu, ale ve skutečnosti se jejich občané vlády účastnit nemohou. V demokratickém systému si mohou lidé volit mezi různými způsoby participace a někteří lidé se dokonce mohou rozhodnout, že se vlády vůbec účastnit nechtějí.

Je to demokracie, která dokáže nejlépe zohlednit různé a vzájemně protichůdné zájmy a hledat uspokojivá řešení – za předpokladu, že všechny strany vyjádří svůj názor. Zvláštní pozornost je nutné věnovat slabším skupinám, jež nejsou v takové pozici, aby dokázaly uplatňovat svůj tlak, a jejichž zájmy mají obvykle tendenci být ignorovány (problém exkluze).

Aktivita 7.8. – Způsoby participace v demokracii

Vzdělávací cíl Žáci vytvoří vazby mezi politickou participací a lidskými právy.

Pomůcky Seznam možných forem politické participace.

Postup

1. Každý žák sestaví seznam všech způsobů a aktivit, jejichž prostřednictvím se podle jeho názoru mohou lidé podílet na demokratických rozhodovacích procesech.
2. Žáci vytvoří skupiny po čtyřech. Porovnájí svoje seznamy, prodiskutují je a pokusí se shodnout na jednom seznamu způsobů participace.
3. Skupiny porovnájí svoje seznamy způsobů participace se seznamem uvedeným v materiálech pro žáky.

Rozšíření

Žáci by mohli prozkoumat následující otázky:

1. Věříte, že některé nebo všechny výše uvedené formy politické participace jsou lidskými právy? Měly by všechny být chráněny zákonem? Vysvětlete proč, případně proč ne.
2. Jakým způsobem se můžete účastnit demokracie ve své zemi? Existují nějaké způsoby participace, jejichž dveře jsou vám uzavřené? Vysvětlete.
3. Měly by zákony chránit také právo neparticipovat? Vysvětlete.

Materiály

Materiály pro žáky

Participace může mít celou řadu forem, včetně:

- čtení o problémech a lídrech,
- psaní o problémech a lídrech,
- debatování o problémech,
- práce v komunitě na podporu konkrétního případu nebo na protest proti vládnímu opatření,
- založení nebo vstup do politické strany, odborů nebo komunitních organizací,
- navštěvování politických nebo komunitních setkání,
- nastoupení do funkce lídra politické strany, odborové organizace nebo komunitní organizace,
- hlasování ve volbách,
- podporování těch, kteří se ucházejí o veřejné funkce,
- kandidování do veřejných funkcí a služba občanům v případě zvolení,
- placení daní,
- lobbování,
- vojenská služba,
- využívání stávajících zákonných prostředků, jako například styk s vládními úředníky, navrhování případů k soudnímu šetření apod.,
- protestování formou demonstrací, bojkotů, stávek apod.

Aktivita 7.9. – Politický cyklus

Vzdělávací cíl	Žáci jsou schopni aplikovat model politického cyklu na příklady rozhodovacích procesů. Žáci získají informace o svých možnostech zasahovat do rozhodovacích procesů a účastnit se jich.
Pomůcky	Sada materiálů pro žáky: „Model politického cyklu“. Balicí papír, fixy, nůžky, lepidlo.

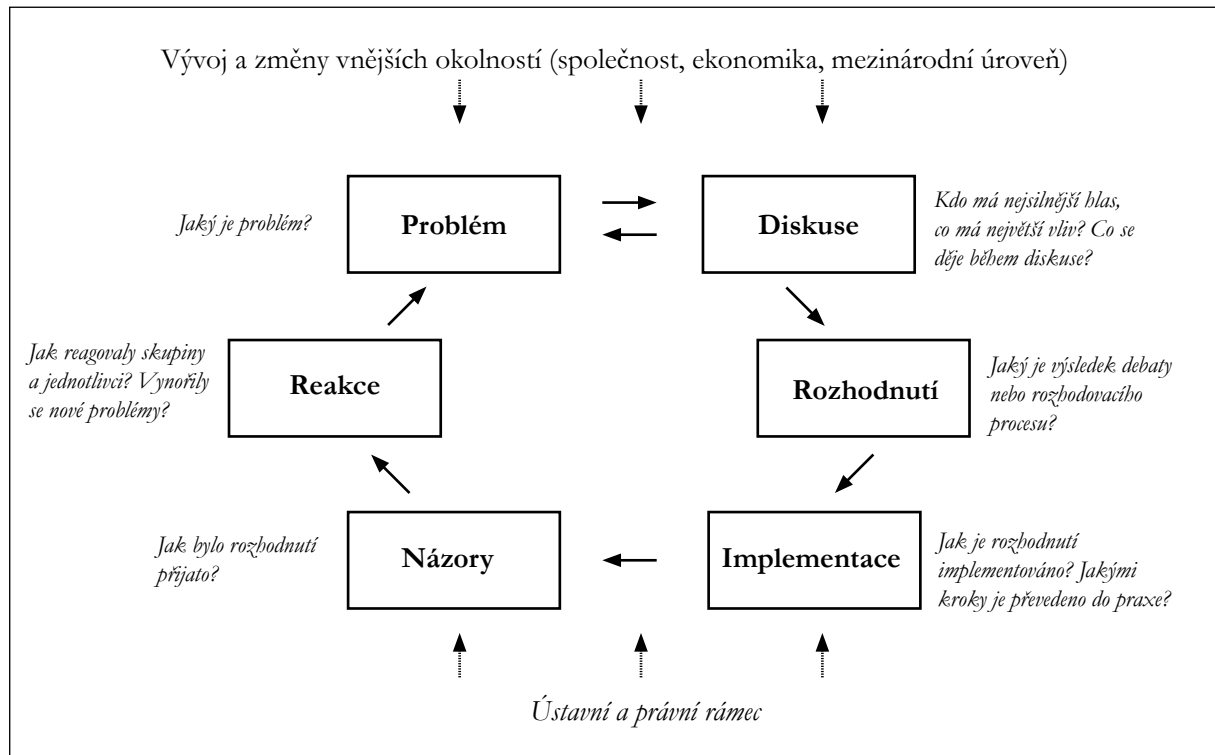
Postup

1. Učitel představí model politického cyklu s využitím jednoho z následujících přístupů:
  - Učitel použije deduktivní a systematický přístup: vysvětlí žákům model politického cyklu formou přednášky⁷ a žáci aplikují nástroj, který jim byl předán.
  - Učitel použije induktivní přístup: učitel nejdříve uvede příklad nebo odkaz na znalosti nebo zkušenosti, kterými již žáci disponují. Může to být aktuální problém, rozhodnutí, které podporují nebo se kterým nesouhlasí nebo problém, jenž jim dělá starosti. Výchozím bodem může být také rozhodnutí přijaté ve škole. Učitel pokračuje přednáškou, pečlivě navazuje na kontext poskytnutý žáky.
Bez ohledu na to, jaký přístup je využit, žáci obdrží kopii materiálu „Model politického cyklu“.
2. Žáci aplikují model. Zadat je možné různé úkoly:
  - Žáci použijí model jako nástroj pro aktivní a strukturované čtení novin. Žáci pracují ve čtyřčlenných až šestičlenných skupinách, prostudují noviny za několik posledních dnů a vyhledají příklady pro každou ze šesti fází. Přilepí články na balicí papír a představí je nakonec celé třídě.
  - Žáci sledují rozhodovací proces u konkrétního případu. To může vyžadovat materiál zahrnující delší časové období, a proto mohou být užitečné i starší noviny. Důležitým zdrojem mohou být knihy a internet. Tuto aktivitu je možné rozvinout do výzkumného projektu.
3. Model může posloužit jako výchozí bod k diskusi: ve kterých fázích rozhodovacího procesu do něho můžeme zasáhnout? Učitel by měl vysvětlit, že dvě fáze, „rozhodnutí“ a „implementace“, jsou omezeny politickým systémem (není-li rozhodnutí přijato referendem). Avšak občané mohou zasáhnout během všech ostatních fází.

⁷ Viz „Pracovní informace pro učitele“ (část s materiály uvedená v tomto cvičení).

Materiály

Model politického cyklu: politika jako proces řešení problémů

Model politického cyklu: pracovní informace pro učitele

Politický cyklus je model. Funguje jako mapa, což znamená, že vybírá určité aspekty reality a opomíjí jiné. Tímto způsobem se obrázek stává srozumitelnějším, avšak uživatel nesmí nikdy tento model zaměnit za skutečnost. V tomto příkladu se model politického cyklu zaměřuje na politiku jako proces rozhodování a řešení problémů. Nezaměřuje se na politiku jako na boj o moc, třebaže se objevuje i tento aspekt. Šest uvedených kategorií nás přivádí ke klíčovým otázkám, jež pomáhají analyzovat politické rozhodování; žáci jsou vedeni k tomu, aby dále rozvíjeli kontextově konkrétnější otázky.

Tento model poskytuje popis ideálního typu procesů politického rozhodování. Za prvé, politický *problém* se musí dostat do veřejného programu jednání. Problematika určení agendy má hodně společného s politikou silou. Problémy jako takové neexistují; musí být definovány a akceptovány. Konkurenční zájmy a hodnoty hrají důležitou roli, protože definice problému silně ovlivňuje výsledek rozhodování. Například chudobu je možné definovat jako útok na lidská práva nebo jako podnět k tomu, vzít osud do vlastních rukou. První názor naznačuje, že chudí lidé potřebují podporu, zatímco druhý názor tiše doporučuje, aby se chudým lidem příliš nepomáhalo, protože by mohli zlenivět. Klíčový problém určení agendy je označen dvojitými šipkami mezi kategoriemi *problém* a *diskuse*.

Diskuse probíhá za určitých podmínek. Zde je důležitý rámec modelu: sociální, ekonomický a mezinárodní rozvoj poskytují data. Ústavní a právní rámec definují pravidla. Kdo se může debaty zúčastnit? O čem kdo rozhoduje? Tyto otázky pomáhají porozumět výsledku debaty čili konečnému rozhodnutí. Kdo se debaty zúčastnil? Jaké zájmy byly v sázce? Co bylo nutné dojednat? Bylo možné dospět ke kompromisu?

Implementace: Jak je nebo jak bylo rozhodnutí naplněno? Nastaly nějaké potíže nebo konflikty? Splňuje implementace záměry těch, kteří toto rozhodnutí přijali?

Názory: Jakou mělo rozhodnutí odezvu? Čí zájmy byly dotčeny – pozitivně nebo negativně? Které hodnoty jsou zahrnuty?

Reakce: Objevily se reakce jednotlivců a/nebo kolektivů, organizované reakce skupin? Podporují rozhodnutí, nebo s ním nesouhlasí? Mezi příklady mohou patřit protesty, demonstrace, dopisy redaktorům novin, rozhodnutí soudu, stávky, emigrace, odchod investorů, porušení zákona apod.

Problém: Byl nakonec původní problém vyřešen? Vynořily se nějaké nežádoucí nebo nepředpokládané následky? Vznikl nějaký nový problém v důsledku reakcí na rozhodnutí a jeho implementaci? Politický cyklus se uzavře v případě vyřešení problému. Velice často se stává, že nový cyklus začne s dalším navazujícím nebo nepředpokládaným problémem.

Žáci by měli rozumět tomu, že politický cyklus znázorňuje, kde a jak se občané mohou zapojit do politiky. Můžeme poskytnout naši definici problémů, které vyžadují politickou pozornost a potřebují veřejné zdroje k vyřešení. Můžeme se zapojit do diskuse, formovat náš názor na rozhodnutí a podporovat nebo naopak nepodporovat způsob, jakým bylo rozhodnutí implementováno. Přitom využíváme naše lidská a občanská práva. Demokracie je závislá na aktivních demokratech.

Kapitola 8 – Řešení konfliktu

Úvod

Obrázek zobrazuje dva mladé muže v rozepři. Sedí u stolu naproti sobě. Jeden mává vlajčičkou, druhý má zatřátou pěst a cení zuby. Vlasy mají zježené a oba vypadají jako divoká zvířata. Pokud by to bylo všechno, mohli bychom očekávat eskalaci konfliktu: za chvíli by oba muži vstali od stolu a došlo by k fyzickému násilí. Nicméně obrázek zobrazuje také druhý prvek: oba muži si třesou rukou na důkaz dosažení dohody a kompromisu. Oba pouze hovoří, možná křičí, ale k násilí nedochází.

Obrázek současně zobrazuje, k čemu dochází ve skutečném životě: pokud si stojíme za vlastními zájmy, názory a hodnotami, občas se dostaneme do konfliktu. Abychom mohli takové konflikty vyřešit, musíme být schopni a ochotni nalézt shodu a také přistoupit na kompromis. Nejdříve argumentace a vyznačení krajních poloh a následné úsilí o dosažení shody a kompromisu tvoří konflikt podobně jako nádech a výdech.

I podlaha ve tvaru České republiky zde má svůj význam, podobně jako v předchozí kapitole znázorňuje sdílenou komunitu. Nemusí jít však pouze o stát, například naše planeta, rodina či škola jsou také sdílená společenství. Žádná jiná nemáme. Jsme proto vzájemně závislí jeden na druhém a konfliktní situace a jejich řešení se musí řídit společnými principy a pravidly. Konflikt jako takový není nic špatného. Lidská práva vyvolávají pluralismus a soutěž zájmů, což zvyšuje pravděpodobnost konfliktu. Dobré řešení konfliktu může vést k harmonii, zatímco pokus o potlačení konfliktu autoritářskými způsoby nebo jeho nespravedlivé vyřešení může vést k narušení komunity.

Do určité míry je řešení konfliktu dovedností, kterou je možné se naučit. Je to jedna z věcí, na které jsou zaměřeny aktivity v této kapitole – poskytují žákům nástroje a strukturovaná schémata postupů řešení konfliktů a vyjednávání. Druhou věcí je spravedlivé řešení konfliktu, čímž se myslí hodnoty a kultura chování během konfliktu. V ideálním případě by měl být problém vyřešen ku prospěchu obou stran (win-win řešení). Není-li toto možné, je nutné dbát na to, aby konflikty nevytvářely poražené, ale aby bylo spíše dosaženo kompromisu, jenž zachovává rovnováhu při sdílení výhod a nevýhod. Při pohledu z širší perspektivy nejsou potenciálními aktéry pouze oponenti přímo zapojení do konfliktu, ale také komunita a prostředí jako celek.

Aktivita 8.1. – Oboustranně prospěšná řešení

Vzdělávací cíl Žáci chápou, že je možné konflikt vyřešit různými způsoby. Strany zapojené do konfliktu mohou být vítězové nebo poražení, nebo se mohou obě strany dohodnout na kompromisu. Žádná ze stran by neměla mít pocit, že je poražená, protože to by mohlo vést k vypuknutí nového konfliktu.

Pomůcky Tabule nebo flipchart.

Postup

1. Učitel vysvětlí žákům, že existují tři způsoby řešení konfliktu:

vítězství-vítězství	☺☺
vítězství-porážka	☺☹
porážka-porážka	☹☹

Tyto principy řešení konfliktu ilustruje učitel na tabuli nebo na flipchartu.

Vítězství-vítězství: řešení, ze kterého mají prospěch obě strany.

Vítězství-porážka: řešení, ze kterého má prospěch pouze jedna strana na úkor druhé.

Porážka-porážka: řešení, ze kterého nemá prospěch ani jedna strana.

2. Učitel nabídne několik příkladů různých způsobů řešení konfliktu:

Chlapec s dívkou se přou o míč. Zasáhne dospělý a přinutí je hrát si s míčem společně nebo každému z nich přidělí stejnou dobu pro hru s míčem. Prospěch mají oba. Pokud dospělý předá míč pouze jednomu z nich, prospěch má pouze jedna strana. Pokud dospělý míč odnese, protože se děti nemohou dohodnout, prospěch nemá ani jedna strana.

3. Ve dvojicích nebo ve skupinách hledají žáci další příklady konfliktů. Mohou diskutovat o vlastních zkušenostech s konflikty z domova a ze školy; mohou se také přesunout k větším konfliktům, které se týkají skupin lidí a celých států.
4. Žáci analyzují příklady řešení konfliktů, určují je pomocí výše uvedeného modelu, ptají se, která strana bude mít z řešení prospěch. Kdo dokáže nalézt řešení, díky kterému budou mít prospěch všechny/obě strany?
5. Skupinová aktivita: žáci společně diskutují o výsledcích svých analýz.

Variace

Po druhém kroku obdrží žáci popis konfliktní situace. Ve skupinách se pokusí nalézt řešení, na jehož konci nebudou poražení. Pokud byl již konflikt vyřešen, mohou žáci porovnat svoje řešení se skutečně realizovaným řešením a následnými reakcemi. Tato analýza využívá model politického cyklu (viz aktivita 7.9.).

Aktivita 8.2. – Strukturovaný přístup k řešení konfliktů

Vzdělávací cíl	Žáci se naučí techniku řešení konfliktů. Chápou, že řešení konfliktů záleží do určité míry na dovednostech, jež je možné získat.
Pomůcky	Sada materiálů pro žáky: „Řešení konfliktu v šesti krocích“. Noviny a časopisy.

Postup

1. Učitel popíše situaci konfliktu, u kterého není definováno řešení (například: jeden žák si dělá legraci z jiného žáka pocházejícího z cizí země tím, že hovoří se silným přízvukem).
Situaci je možné představit hraním rolí. Žáci diskutují o způsobu řešení konfliktu. Přitom mohou předjímat části modelu, který budou využívat v této lekci, nebo mohou klást otázky, na které jim model může dát odpovědi.
2. Pracovní list „Řešení konfliktů v šesti krocích“ je rozdán polovině žáků, kteří si ho potichu prostudují.
Druhá polovina třídy vybere jednu zprávu v novinách nebo časopisu o nějakém konfliktu. Žáci mohou také čerpat z osobních zkušeností nebo zkušeností, které mají z první ruky.
3. Žáci vytvoří skupiny po čtyřech, kde si dva žáci přečetli řešení problémů a dva žáci definovali možné konflikty.
4. Žáci zvolí jeden konflikt a vyzkoušejí náměty k jeho vyřešení.
Dva jsou protivníci, druhí dva vystupují jako prostředníci a používají list se šesti kroky k nalezení řešení.
5. Navazující činnost celé třídy:
  - Jaké konflikty jste se pokusili vyřešit?
  - Jak jste se pokusili je vyřešit?
  - Pomohl vám model řešení konfliktů? Jak?

Variace

1. Žáci se zaměří na případovou studii a porovnají s ní svá řešení.
2. Jakmile jsou žáci obeznámeni s postupem, je možné aplikovat ho na konflikty skutečně existující ve třídě.

Materiály

(viz následující strana)

Materiál pro žáky:
Řešení konfliktu v šesti krocích

<p>1. Určete potřeby. „Co potřebujete (co přesně chcete?)“</p>	<p>Každá osoba zapojená do konfliktu musí odpovědět na tuto otázku bez obviňování nebo napadání druhé osoby.</p>
<p>2. Definujte problém. „O jaký problém podle vašeho názoru v tomto případě jde?“</p>	<p>Najít odpověď, která splňuje potřeby obou dotyčných stran, může pomoci celá třída. Protivníci musí být schopni tuto definici akceptovat.</p>
<p>3. Najděte několik řešení. „Kdo může vymyslet možný způsob řešení tohoto problému?“</p>	<p>Všichni žáci ve třídě mohou svými odpověďmi přispět. Odpovědi je nutné napsat na papír, bez komentářů, bez hodnocení nebo posouzení. V této fázi je cílem najít maximální počet řešení.</p>
<p>4. Proved'te vyhodnocení řešení. „Byli byste s tímto řešením spokojeni?“</p>	<p>Obě strany konfliktu zhodnotí alternativy, vysvětlí, které jsou a které nejsou přijatelné.</p>
<p>5. Určete, které řešení je nejlepší. „Akceptujete oba tato řešení? Je problém vyřešen?“</p>	<p>Musí být jasné, že řešení je přijatelné pro obě strany. Je nutné ocenit jejich úsilí o nalezení řešení.</p>
<p>6. Podívejte se, jak je řešení prováděno. „Pojďme si znovu probrat tuto situaci a pojďme se ujistit, že byl problém skutečně vyřešen.“</p>	<p>K vyhodnocení řešení by měl být vypracován plán. V závislosti na povaze konfliktu a věku protivníků je možné vyhodnocení provést za několik minut nebo hodin, případně až druhý den.</p>

Aktivita 8.3. – Konflikty v rodině a mezi vrstevníky

Vzdělávací cíl Žáci se naučí řešit konflikty strukturovaným způsobem.

Pomůcky Sada materiálů pro žáky: „Řešení konfliktu v šesti krocích“ (viz cvičení 8.2.).

Postup

1. Žáci si přečtou pracovní list „Řešení konfliktu v šesti krocích“.
2. Učitel vyzve žáky, aby sami uvedli příklady typických konfliktů doma, ve škole, na hřišti. Například:
Doma:
  - Dítě si chce hrát, rodiče se ale domnívají, že by se mělo učit.
  - Dítě chce peníze do kina/na koncert/na večírek/na piknik, ale rodiče potřebují peníze na jiné výdaje.Na hřišti:
  - Chlapci a děvčata chtějí využívat hřiště, avšak každá skupina k něčemu jinému.
  - Chlapci děvčata během jejich hry vyrušují.
3. Žáci vyberou jeden konflikt, na kterém budou společně pracovat, a vytvoří skupiny po čtyřech až šesti členech.
4. Každá skupina se následně rozdělí na dvě, dva žáci budou hrát roli rodičů a druhá polovina bude hrát roli dětí (nebo chlapců a děvčat).
Nejdříve se setkají samostatně všichni rodiče a všechny děti, aby se dohodli na stanovisku. Následně se setkají s oponenty a začnou vyjednávání podle šesti kroků uvedených v materiálu pro žáky.
Po uplynutí stanoveného času vyjednávání skončí a skupiny se vrátí zpět do třídy.
5. Celá třída poskytuje zpětnou vazbu k práci ve skupinách. K jakým druhům řešení dospěli? Existovala řada různých řešení?

Variace

Toto cvičení je možné sehrát také s prostředníkem, například jedním žákem, jenž zaujme roli prarodiče, který strany ve sporu provází vyjednáváním.

Aktivita 8.4. – Brainstorming na téma konfliktu a míru

Vzdělávací cíl	Žáci umí definovat koncepty konfliktu a míru. Žáci umí vysvětlit, jaké druhy konfliktu je možné vyřešit, a jaké nikoliv.
Pomůcky	Flipcharty a barevné fixy.

Postup

1. Na jednom z papírů je napsáno slovo „KONFLIKT“.
Žáci dostanou dva úkoly pro brainstorming:
  - a. Napíší maximální počet výrazů nebo slov, která je napadnou na téma konflikt.
  - b. Přidají klíčová slova odkazující na konfliktní situace.Tato část se uskuteční v tichosti, bez komentářů.
2. Jakmile začnou žákům docházet nápady, je na druhý papír napsáno slovo „MÍR“.
Postup je stejný.
3. Výsledky projedná celá třída.
4. S pomocí učitele je vypracována klasifikace různých druhů konfliktů:
  - konflikty, které *je možné* vyřešit.
  - konflikty, které *není možné* vyřešit.

Řešení konfliktu bez poraženého (viz aktivita 8.1.) je velmi často možné jedině v případě kompromisu. Funguje to například v případech, kdy je nutné spravedlivě rozdělit vzácné zdroje. Pokud je koláč malý a každý strážník dostane stejně malý díl koláče, dokážou tuto situaci přijmout navzdory tomu, že mají stále hlad. Avšak při střetu hodnot nebo náboženského přesvědčení bývá kompromis těžko dosažitelný. A pokud za konfliktem stojí etnické nebo rasové otázky, hrozí nebezpečí vyhoštění nebo fyzického vyhlazení příslušníků jedné strany. Čím racionálnější je přístup stran ke konfliktu, tím větší je šance na jeho vyřešení vyjednáváním a kompromisem, a nikoliv formou násilí. Racionální řešení konfliktu požaduje po všech stranách zapojených do sporu, aby rozlišovaly mezi problémem a oponentem a aby respektovaly lidskou důstojnost oponenta s ohledem na lidská práva.

Rozšíření

Žáci ilustrují různé situace míru a konfliktu prostřednictvím výkresů nebo článků a fotografií z tisku.

Aktivita 8.5. – Sochy

Vzdělávací cíl Žáci jsou schopni identifikovat situace útlaku, rozvíjet kreativitu při nenásilném řešení konfliktů a využívat řeč těla jako výrazový prostředek.

Pomůcky Žádné.

Postup

1. Žáci si nejdříve ve dvojicích vyzkouší následující cvičení:

- Jeden žák zaujme nějakou pózu, druhý ho musí imitovat. Poté si role vymění.
- Jeden žák umístí svou ruku několik centimetrů od těla druhého žáka. Jakmile začne pohybovat rukou, druhý žák se musí natočit do takové polohy (i nepříjemné), aby zachoval stejnou vzdálenost.

Tato cvičení učí žáky všimnout si jeden druhého.

2. Pracuje celá třída dohromady. Žáci znázorňují situace utlačování a následně o nich diskutují:

- Dva nebo tři žáci se dohodnou na myšlenku a následně vytvoří skupinu soch znázorňující situaci útlaku (například: klečící dítě ležící boty sedícímu boháči).
- Pokud nějaký divák přijde na způsob řešení situace tak, aby si byli oba více rovni, uspořádá herce podle svého nového modelu.

V ideálním případě by mělo být toto cvičení prováděno bez mluvení, aby žáci byli vedeni k práci s mimikou a mohli tak rozvíjet svou expresivitu.

3. Postupně se do scény mohou zapojovat i další herci.

4. Učitel si musí vyhradit posledních 10 až 15 minut vyučovací hodiny k navazující diskusi celé třídy.

Žáci sdělují zpětnou vazbu a mohou pokládat otázky, jež mohou vést k dalšímu studiu.

Variace

1. Totožný postup se použije k ilustraci lidských práv a práv dítěte včetně příkladů jejich porušování.
2. Tato aktivita může být znovu použita v situacích, kdy vznikne skutečný konflikt se silnými emocemi.

Aktivita 8.6. – Trest versus pozitivní řešení konfliktu

Vzdělávací cíl	Žáci jsou vedeni k tomu, aby akceptovali pojem práva a pravidel skupiny. Žáci jsou schopni přijímat rozdíly a zapojovat se do rozhodovacích procesů. Žáci rozvíjejí vlastní tvůrčí potenciál při řešení konfliktů.
Pomůcky	Sada materiálů pro žáky: „Seznam trestů“.

Postup

1. Žáci pomocí brainstormingu hledají různé formy trestů. Tento úvod do hodiny se na ně obrací jako na odborníky, protože mohou čerpat z vlastních zkušeností a pozorování. Mohou již také přidávat vlastní komentáře.
Učitel rozdává materiál „Seznam trestů“ a žáci si jej potichu přečtou.
2. Žáci diskutují v malých skupinkách (po třech nebo čtyřech), které tresty mají smysl, a které nikoliv.
3. Skupiny následně pohovoří o výsledcích s ostatními skupinami (zde je vhodné použít stejnou techniku jako při aktivitě Skládačka, viz aktivita 5.3.).
4. Žáci se vrátí zpět do skupin a prodiskutují, který trest, pokud vůbec nějaký, by měl být uplatněn v následujících situacích:
  - Žák přijde pozdě do školy.
  - Žák nevypracoval domácí úkol.
  - Žák vyrušuje při vyučování.
  - Žák napadá svého spolužáka z důvodu jeho etnického původu nebo náboženského vyznání.
  - Žák sexuálně obtěžuje spolužačku.
  - Žák se projevuje agresivně během vyučovacích hodin/o přestávkách.
5. Skupinová aktivita: žáci prezentují své výsledky.

Navazující diskuse by se mohla zabývat touto otázkou: Existují jiné možnosti než udělování trestu (např. zprostředkování diskuse mezi obětí a pachatelem)?

Rozšíření

Žáci odehrají scénku pozitivního a tvůrčího řešení konfliktu ve třídě.

Materiály

(viz následující strana)

Materiály pro žáky

Seznam trestů

1. Napsání básničky.
2. Vyprávění pohádek malým dětem.
3. Vyprávění vtipů a kvízů celé třídě.
4. Deset kliků za vulgární mluvu.
5. Zůstat ve škole po vyučování tolik minut, o kolik jich přišel pozdě ráno do školy.
6. Stát při psaní.
7. Připravit vyučovací hodinu pro celou třídu.
8. Jedna hodina zahradnických prací.
9. Úklid veřejných prostranství.
10. Úklid školní třídy.
11. Vyloučení z hodiny.
12. Desetkrát oběhnout školní budovu.
13. Zakázání přestávky.
14. Mimořádný úkol z předmětu, se kterým má žák problémy.
15. Úhrada pokuty, která přispěje ke krytí celkových nákladů.
16. Sepsání omluvy.
17. Další nápady...

Aktivita 8.7. – Menšiny

Vzdělávací cíl	Žáci si uvědomí, že pocit vyloučení může být výsledkem nejen toho, jak vás vidí ostatní členové společnosti, ale i toho, jak vás vidí členové vaší vlastní skupiny.
Pomůcky	Sada pozitivních karet a sada negativních karet pro každou skupinu. Dva balicí papíry pro každou skupinu, jeden nadepsaný slovem „POCITY“ a druhý slovem „AKCE“. Fixy.

Postup

Je nezbytně nutné, aby od začátku hry neměli žáci tušení, koho představují, v opačném případě by se mohli okamžitě uchýlit k předem zaujatým názorům, což by zkreslilo a pokazilo průběh celé hry.

Hra je příkladem pečlivého a komplexního vymezení tématu učitelem. V přesně stanoveném rámci mají žáci dostatek svobody a prostoru k vyjádření vlastních názorů a zkušeností.

1. Žáci vytvoří skupiny po čtyřech až šesti (pokud možno ne více).
2. Každá skupina obdrží balíček pozitivních karet, fix a dva listy balicího papíru. Učitel je požádá o ustanovení zapisovatele, který bude zaznamenávat poznámky a reakce skupiny na papíry. Alternativně zaznamenávají své vlastní reakce všichni členové skupiny.
3. Učitel sdělí žákům, že během aktivity nebudou zastupovat sami sebe, ale budou hrát členy menšinové skupiny. Nyní by se měli začít vyptávat, kdo jsou, ale musí také brát v úvahu sdělení na kartách, protože popisují je samotné a jejich situaci.
4. Žáci čtou postupně karty dalším členům skupiny. Jakmile přečtou všech šest karet, zapíše svoje odpovědi na otázku „Jak se cítíte jako člen této skupiny?“ na papír „POCITY“.
5. Učitel rozdává každé skupině šest negativních karet a skupiny zopakují krok čtyři.
6. Učitel požádá žáky, aby odpověděli na otázku „Co byste dělali, kdybyste byli v podobné situaci?“ Odpovědi budou zapsány na papír „AKCE“. Žáci by měli mít na paměti, že jsou stále stejnou skupinou, která vyjádřila své pocity na prvním archu papíru. Možná jim něco z toho, co cítili nebo napsali na papír, pomůže rozhodnout se, jak jednat.
7. Skupinová aktivita:
  - Každá skupina představí zbytku třídy své pocity uvedené na papíru s nadpisem „POCITY“.
  - Jakmile dokončí první část všechny skupiny, učitel je požádá, aby představily své návrhy na papír „AKCE“. Třída by měla určit, které akce jsou konstruktivní a které násilné, a rozdíl mezi skupinami a uvnitř skupin.
8. Učitel se ptá žáků, jak se jim ve skupině pracovalo, zda se při plnění úkolů setkali s nějakými problémy (spolupráce, vůdcovství apod.) a co si z tohoto cvičení odnášejí, co se dozvěděli: sami o sobě, o svých reakcích a reakcích skupiny. Dokážou vytvořit vztah mezi menšinovou skupinou, kterou zastupovali, a dalšími skupinami, které by mohli znát?
9. Nakonec učitel žákům sdělí, že skupina, kterou zastupovali, je skupina Romů.

Rozšíření

Žáci porovnají svoje náměty s Mezinárodní úmluvou o odstranění všech forem rasové diskriminace.⁸ Žáci mohou také prozkoumat, zda podle jejich názoru popsaná situace odpovídá situaci v jejich zemi, jaká opatření přijímají místní úřady k řešení problému a která z navržených opatření odpovídají cílům Úmluvy.

Materiál

Balíček pozitivních a negativních karet

Naše domy jsou odlišné od domů ostatních lidí. Jsou zvláštní a máme je velice rádi. Rádi zachováváme svoje tradice.	Televize ani tisk o nás neříkají pravdu. Říkají, že jsme problém. Neumožní nám sdělit náš názor na věc.
Umíme toho skutečně hodně. Zabýváme se všemi druhy ruční a řemeslné práce. Naše práce významně přispívá zemi, ve které žijeme.	Někteří lidé s námi zacházejí špatně a nadávají nám. Někdy na nás bezdůvodně útočí. Tisíce našich lidí byly před nedlouhou dobou povražděny.
V minulosti naši lidé vykonali spoustu odvážných činů. Rádi si připomínáme svou historii.	Nikdy jsme neměli vodovod, naše odpadky se zřídka vyvážejí.
Jsme velice nezávislí. Raději se staráme sami o sebe. Nikomu nic nedlužíme.	Když onemocníme, někteří lékaři nás nechtějí léčit. Máme obtížný přístup k dávkám sociálního zabezpečení.
Rádi jsme pospolu a vyprávíme si příběhy, zpíváme si. Myslíme si, že je velice důležité užívat si života.	Lidé nás nechtějí za sousedy. Někteří nám ani nechtějí dát práci pro to, jací jsme.
Snažíme se žít blízko svých rodin a přátel. Dobře pečujeme o staré členy svých komunit. Svoje děti vroucně milujeme.	Někdy máme problémy s policií a městskými úřady v místech, ve kterých žijeme.

8 Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, přijata Valným shromážděním OSN dne 20. listopadu 1963. Text je přístupný na internetu.

Aktivita 8.8. – Obrázky války a míru

Vzdělávací cíl	Žáci umí definovat aspekty války a míru. Žáci si rozvíjejí schopnost čtení obrázků. Žáci jsou schopni vyjádřit osobní názory na válku a mír a pocity z nich.
Pomůcky	Sada obrázků (fotografie, kresby, reklamy apod.).

Postup

1. Žákům je předloženo několik obrázků. V ideálním případě jsou rozvěšeny na stěně třídy nebo na dobře osvětlené chodbě. Žáci musí mít možnost prohlédnout si obrázky jako na výstavě.
2. Žáci mají příležitost spontánně reagovat. Které obrázky představují mír – nebo válku? Učitel žáky nenutí, aby snímky komentovali. Na konci této úvodní části se zeptá, zda se žáci shodli ve svých názorech, či nikoliv. Rozdíly ve vnímání obrázků nejsou dále rozebírány.
3. Žáci zvolí obrázek, který je nejvíce zaujal. Měli by mít možnost si ho prohlédnout zblízka, pokud chtějí. V tichosti odpoví písemně na následující otázky:
  - Co vidíte (popis)?
  - O čem přemýšlíte (úvahy a představivost)?
  - Jaké máte pocity (emoce)?
4. Ve skupinách po čtyřech žáci vyberou obrázky a vytvoří z nich kontrastní dvojice. Mohou obsahovat některé obrázky z 3. kroku, ale mohou vybrat i jiné.
5. Žáci prezentují výběr celé třídě a sdělují důvody výběru. Pokud je málo času, měla by každá skupina představit alespoň jednu kontrastní dvojici obrázků.
6. Reflexe. Žáci vyjadřují svoje pocity a myšlenky. Mohou klást otázky týkající se situací zachycených na obrázcích. Tyto otázky mohou vést k dalšímu studiu.

Rozšíření

Stejný předmět je možné studovat v literatuře a výtvarné výchově. Třída zorganizuje výstavu na uvedená témata.

Ilustrace

Úvod

Ilustrace pro tuto knihu nakreslil Aleš Čuma podle původních návrhů švýcarského umělce Petiho Wisemanna. Vyjadřují klíčová témata aktivit uměleckými prostředky, čímž otvírají žákům nové možnosti k porozumění demokratickému občanství a lidským právům. Následující stránky obsahují reprodukce ilustrací v původní velikosti a jsou určeny ke zkopírování a jejich následnému využití ve třídě.

Vytváření atmosféry ve třídě

Ilustrace z kapitoly 1

Výchova k demokracii a lidským právům – svazek VI: Výuka demokracie
Sbírka modelových situací pro výchovu k demokratickému občanství a lidským právům

Ujasňování hodnot

Ilustrace z kapitoly 2

Výchova k demokracii a lidským právům – svazek VI: Výuka demokracie
Sbírka modelových situací pro výchovu k demokratickému občanství a lidským právům

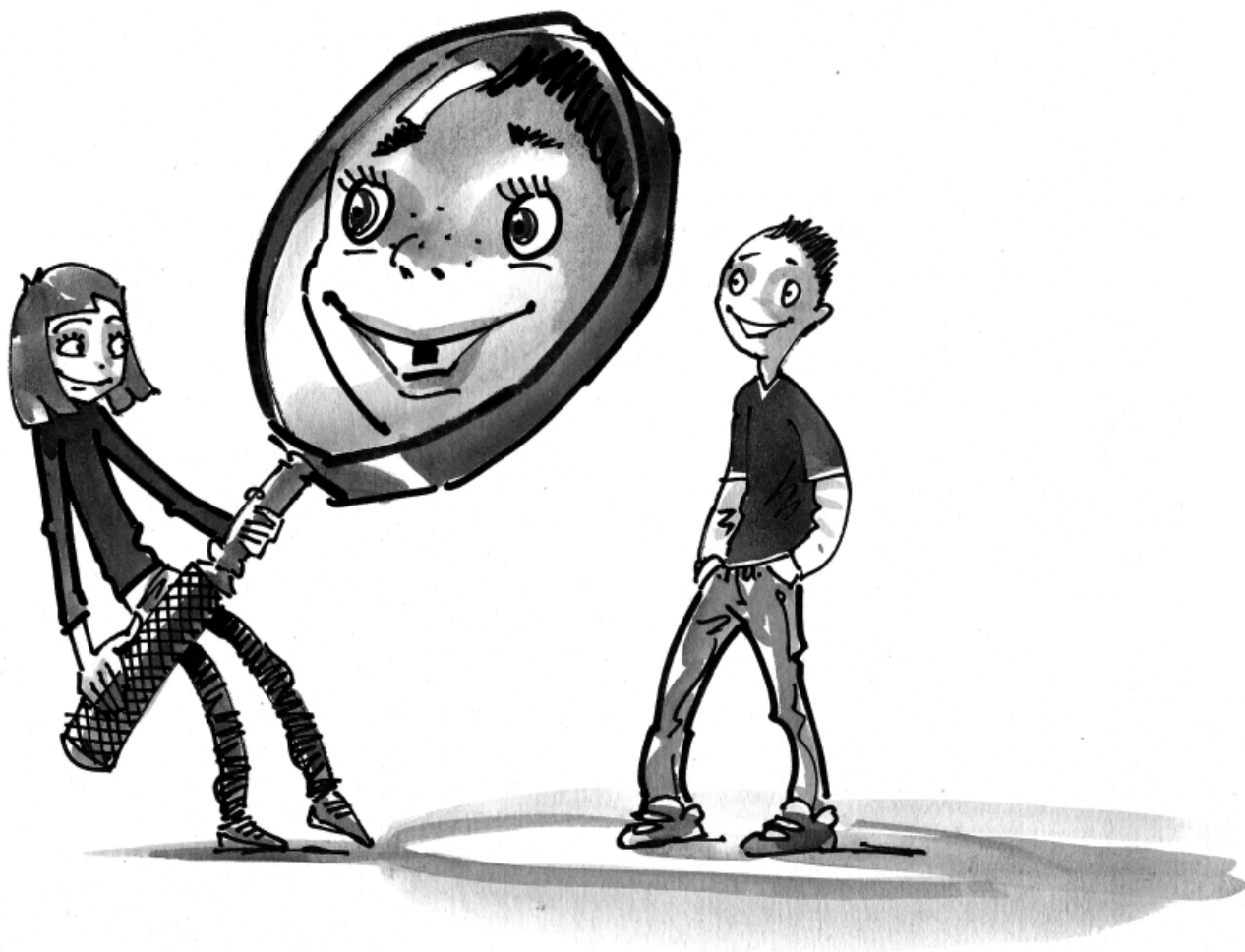
Seznámení s lidskými právy

Ilustrace z kapitoly 3

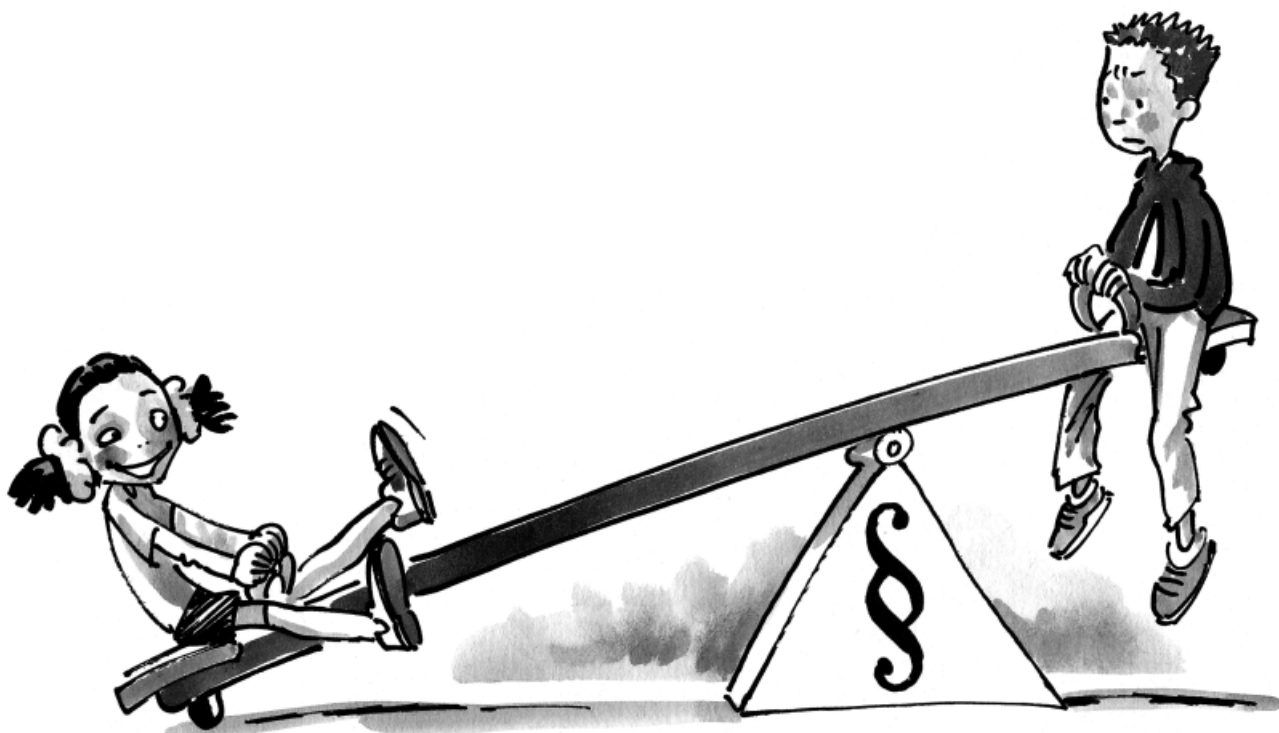
Výchova k demokracii a lidským právům – svazek VI: Výuka demokracie
Sbírka modelových situací pro výchovu k demokratickému občanství a lidským právům

Vnímání ostatních

Ilustrace z kapitoly 4
Výchova k demokracii a lidským právům – svazek VI: Výuka demokracie
Sbírka modelových situací pro výchovu k demokratickému občanství a lidským právům

Aby spravedlnost fungovala

Ilustrace z kapitoly 5

Výchova k demokracii a lidským právům – svazek VI: Výuka demokracie
Sbírka modelových situací pro výchovu k demokratickému občanství a lidským právům

Seznámení se s politickou filozofií

Ilustrace z kapitoly 6
Výchova k demokracii a lidským právům – svazek VI: Výuka demokracie
Sbírka modelových situací pro výchovu k demokratickému občanství a lidským právům

Zapojení se do politického života

Ilustrace z kapitoly 7

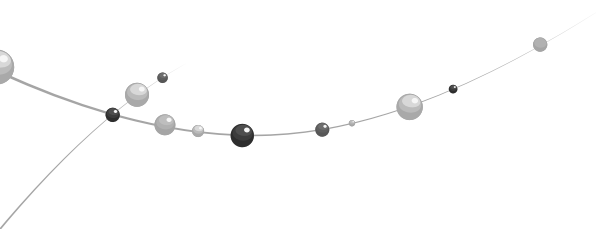
Výchova k demokracii a lidským právům – svazek VI: Výuka demokracie
Sbírka modelových situací pro výchovu k demokratickému občanství a lidským právům

Řešení konfliktu

Ilustrace z kapitoly 8
Výchova k demokracii a lidským právům – svazek VI: Výuka demokracie
Sbírka modelových situací pro výchovu k demokratickému občanství a lidským právům

Prodejci publikací Rady Evropy

BELGIE

La Librairie Européenne
The European Bookshop
Rue de l'Orme, 1
BE-1040 BRUXELLES
Tel.: +32 (0)2 231 04 35
Fax: +32 (0)2 735 08 60
E-mail: order@libeurop.be
<http://www.libeurop.be>

Jean De Lannoy/DL Services
Avenue du Roi 202 Koningslaan
BE-1190 BRUXELLES
Tel.: +32 (0)2 538 43 08
Fax: +32 (0)2 538 08 41
E-mail: jean.de.lannoy@dl-servi.com
<http://www.jean-de-lannoy.be>

BOSNA A HERCEGOVINA

Robert's Plus d.o.o.
Marka Marulića 2/V
BA-71000, SARAJEVO
Tel.: +387 33 640 818
Fax: +387 33 640 818
E-mail: robertsplus@bih.net.ba

ČESKÁ REPUBLIKA

Suweco CZ, s.r.o.
Klečáková 347
CZ-180 21 PRAHA 9
Tel.: +420 2 424 59 204
Fax: +420 2 848 21 646
E-mail: import@suweco.cz
<http://www.suweco.cz>

DÁNSKO

GAD Vimmelskafte 32
DK-1161 KØBENHAVN K
Tel.: +45 77 66 60 00
Fax: +45 77 66 60 01
E-mail: gad@gad.dk
<http://www.gad.dk>

FINSKO

Akateeminen Kirjakauppa
PO Box 128
Keskuskatu 1
FI-00100 HELSINKI
Tel.: +358 (0)9 121 4430
Fax: +358 (0)9 121 4242
E-mail: akatilaus@akateeminen.com
<http://www.akateeminen.com>

FRANCIE

La Documentation française
(diffusion/distribution France entière)
124, rue Henri Barbusse
FR-93308 AUBERVILLIERS CEDEX
Tel.: +33 (0)1 40 15 70 00
Fax: +33 (0)1 40 15 68 00
E-mail: commande@ladocumentationfrancaise.fr
<http://www.ladocumentationfrancaise.fr>

Librairie Kléber
1 rue des Francs Bourgeois
FR-67000 STRASBOURG
Tel.: +33 (0)3 88 15 78 88
Fax: +33 (0)3 88 15 78 80
E-mail: librairie-kleber@coe.int
<http://www.librairie-kleber.com>

CHORVATSKO

Robert's Plus d.o.o.
Marasovićeve 67
HR-21000, SPLIT
Tel.: +385 21 315 800, 801, 802, 803
Fax: +385 21 315 804
E-mail: robertsplus@robertsplus.hr

ITÁLIE

Licosa SpA
Via Duca di Calabria, 1/1
IT-50125 FIRENZE
Tel.: +39 0556 483215
Fax: +39 0556 41257
E-mail: licosa@licosa.com
<http://www.licosa.com>

KANADA

Renouf Publishing Co. Ltd.
1-5369 Canotek Road
CA-OTTAWA, Ontario K1J 9J3
Tel.: +1 613 745 2665
Fax: +1 613 745 7660 Toll-Free
Tel.: (866) 767-6766
E-mail: order.dept@renoufbooks.com
<http://www.renoufbooks.com>

MAĎARSKO

Euro Info Service
Pannónia u. 58.
PF. 1039
HU-1136 BUDAPEST
Tel.: +36 1 329 2170
Fax: +36 1 349 2053
E-mail: euinfo@euinfo.hu
<http://www.euinfo.hu>

MEXIKO

Mundi-Prensa México, S.A. De C.V.
Rio Pánuco, 141 Delegación Cuauhtémoc
MX-06500 MÉXICO, D.F.
Tel.: +52 (01)55 55 33 56 58
Fax: +52 (01)55 55 14 67 99
E-mail: mundiprensa@mundiprensa.com.mx
<http://www.mundiprensa.com.mx>

NĚMECKO a RAKOUSKO

UNO Verlag GmbH
August-Bebel-Allee 6
DE-53175 BONN
Tel.: +49 (0)228 94 90 20
Fax: +49 (0)228 94 90 222
E-mail: bestellung@uno-verlag.de
<http://www.uno-verlag.de>

NIZOZEMSKO

Roodveldt Import BV
Nieuwe Hemweg 50
NE-1013 CX AMSTERDAM
Tel.: +31 20 622 8035
Fax: +31 20 625 5493
E-mail: orders@publidis.org
<http://www.publidis.org>

NORSKO

Akademika
Postboks 84 Blindern
NO-0314 OSLO
Tel.: +47 2 218 8100
Fax: +47 2 218 8103
E-mail: support@akademika.no
<http://www.akademika.no>

POLSKO

Ars Polona JSC
ul. Obrońców 25
PL-03-933 WARSZAWA
Tel.: +48 (0)22 509 86 00
Fax: +48 (0)22 509 86 10
E-mail: arspolona@arspolona.com.pl
<http://www.arspolona.com.pl>

PORTUGALSKO

Livraria Portugal
(Dias & Andrade, Lda.)
Rua do Carmo, 70
PT-1200-094 LISBOA
Tel.: +351 21 347 42 82 / 85
Fax: +351 21 347 02 64
E-mail: info@livrariaportugal.pt
<http://www.livrariaportugal.pt>

RUSKÁ FEDERACE

Ves Mir
17b, Butlerova ul.
RU-117342 MOSCOW
Tel.: +7 495 739 0971
Fax: +7 495 739 0971
E-mail: orders@vesmirbooks.ru
<http://www.vesmirbooks.ru>

ŘECKO

Librairie Kauffmann s.a.
Stadiou 28
GR-105 64 ATHINAI
Tel.: +30 210 32 55 321
Fax: +30 210 32 30 320
E-mail: ord@otenet.gr
<http://www.kauffmann.gr>

SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ

The Stationery Office Ltd
PO Box 29
GB-NORWICH NR3 1GN
Tel.: +44 (0)870 600 5522
Fax: +44 (0)870 600 5533
E-mail: book.enquiries@tso.co.uk
<http://www.tsoshop.co.uk>

SPOJENÉ STÁTY a KANADA

Manhattan Publishing Company
468 Albany Post Road
US-CROTON-ON-HUDSON, NY 10520
Tel.: +1 914 271 5194
Fax: +1 914 271 5856
E-mail: Info@manhattanpublishing.com
<http://www.manhattanpublishing.com>

ŠPANĚLSKO

Mundi-Prensa Libros, s.a.
Castelló, 37
ES-28001 MADRID
Tel.: +34 914 36 37 00
Fax: +34 915 75 39 98
E-mail: libreria@mundiprensa.es
<http://www.mundiprensa.com>

ŠVÝCARSKO

Planetis Sàrl
16 chemin des pins
CH-1273 ARZIER
Tel.: +41 22 366 51 77
Fax: +41 22 366 51 78
E-mail: info@planetis.ch

Council of Europe Publishing/Éditions du Conseil de l'Europe

FR-67075 STRASBOURG Cedex

Tel.: +33 (0)3 88 41 25 81 – Fax: +33 (0)3 88 41 39 10 – E-mail: publishing@coe.int – Web: <http://book.coe.int>

Tento překlad vznikl v rámci projektu Výchova k občanství (reg. číslo OP VK: CZ.1.07/1.2.00/14.0084), realizovaného Centrem občanského vzdělávání s finanční podporou Evropského sociálního fondu a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Rolf Gollob a Peter Krapf (eds.)

Výuka demokracie

Sbírka modelových situací pro výchovu k demokratickému občanství a lidským právům

Odpovědný redaktor: Mgr. Petr Čáp

Ilustrace: Aleš Čuma podle předlohy Petiho Wiskemanna

Obálka a grafická úprava: GRAFEX-AGENCY s.r.o., Brno

Vydala Masarykova univerzita v roce 2012.

Tisk: STUARE, Jihlavská 2f, Troubsko-Veselka, 664 41

1. vydání

ISBN 978-80-210-6089-0

Publikace je neprodejná. Je možné ji objednat nebo stáhnout na www.obcanskevzdelavani.cz.

Centrum občanského vzdělávání

Centrum občanského vzdělávání je samostatné analyticko-aplikační pracoviště Masarykovy univerzity. Posláním COV je podporovat občany v rozvoji dovedností, které jim umožní lépe se orientovat ve veřejném prostoru a účinněji se zapojovat do občanského života.

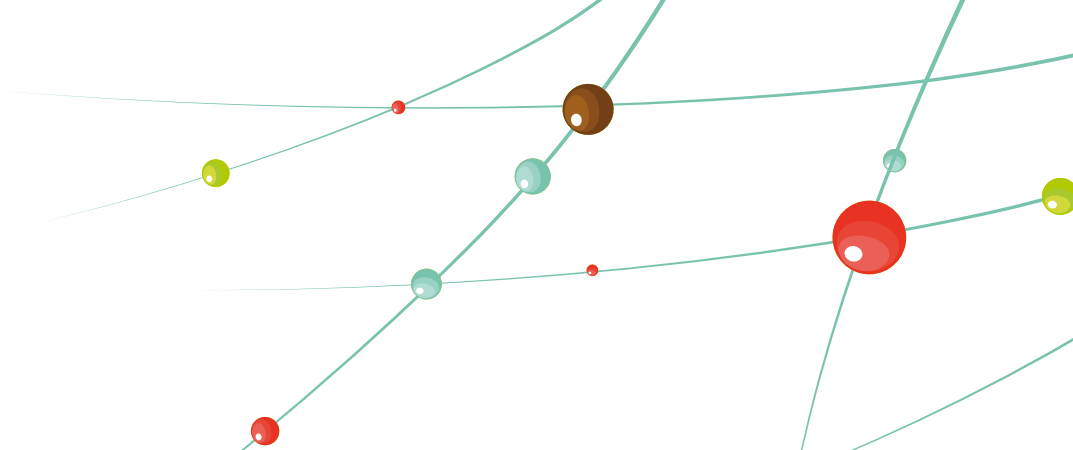
COV vychází z předpokladu, že moderní demokracie se nezakládá jen na institucích, ale také na odpovědnosti jejich zástupců a na dovednostech občanů efektivně a správně instituce využívat. Bez těchto dovedností jsou instituce prázdnou skořápkou, které správně plní svou funkci pouze v situaci bez velkých problémů a tlaků. Základním stavebním kamenem demokratické politické kultury a demokratické občanské společnosti je proto především vzdělaný a svobodně myslící občan.

Občanské vzdělávání se přirozeně dotýká i témat, která jsou předmětem aktuální politické diskuse. Smysluplné občanské vzdělávání proto musí být nadstranické a vyvážené. COV se ve své činnosti řídí třemi principy:

- **bez indoktrinace**
občanské vzdělávání nesmí manipulovat studujícím a bránit mu ve vytváření jeho vlastního úsudku,
- **vyváženost**
občanské vzdělávání nesmí zjednodušovat a zamlčovat kontroverze u témat, která jsou předmětem společenské, politické nebo vědecké diskuse,
- **podpora samostatného myšlení**
občanské vzdělávání má vést studující k dovednosti realizovat vlastní zájmy demokratickými prostředky.

Centrum občanského vzdělávání spolupracuje se zahraničními organizacemi s podobným zaměřením. Je součástí sítě Networking European Citizenship Education, která umožňuje výměnu zkušeností na evropské úrovni.

Ve svých publikacích COV nabízí analýzy, metodické postupy a doporučení v oblasti systémového zavádění občanského vzdělávání v České republice. Publikace jsou dostupné na adrese www.obcanskevzdelavani.cz

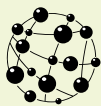

Tato příručka pro učitele obsahuje sbírku aktivit pro výchovu k demokratickému občanství (VDO) a výchovu k lidským právům (VLP) ve školách, ale i v institucích neformálního vzdělávání. Uvedené výukové modely nabízejí příklady a přímé cesty k pochopení obecných principů demokracie a lidských práv, a tím jsou žáci vedeni k aktivnímu zapojení. Celá řada aktivit je přizpůsobitelná různým věkovým skupinám v závislosti na jejich schopnosti reflexe.

Široké spektrum přístupů odráží skutečnost, že autory této knihy jsou lidé ze všech částí Evropy. Čerpali z různých zdrojů a tradic výuky a vzdělávání a zvolili aktivity, které znají z praktických zkušeností a testování ve třídách. Každou částí této knihy prostupuje společně sdílené přesvědčení, že ve VDO/VLP je metoda nositelem sdělení. Tato publikace nabízí šanci zvolit si a vyzkoušet různé přístupy k výchově k demokratickému občanství a výchově k lidským právům.

Tato publikace je šestým svazkem z šestidílné řady:

- Svazek I pro VDO/VLP:** Vzděláváním k demokracii – Podklady pro učitele k výchově k demokratickému občanství a k výchově k lidským právům
- Svazek II pro VDO/VLP:** Vyrůstáme v demokracii – Učební plány pro základní školy k tématu demokratického občanství a lidských práv
- Svazek III pro VDO/VLP:** Život v demokracii – Učební plány VDO/VLP pro druhý stupeň základních škol
- Svazek IV pro VDO/VLP:** Účast na demokracii – Učební plány pro střední školy k tématu demokratického občanství a lidských práv
- Svazek V pro VDO/VLP:** Objevujeme práva dětí – Devět krátkých projektů pro základní školu
- Svazek VI pro VDO/VLP:** Výuka demokracie – Sbírká modelových situací pro výchovu k demokratickému občanství a pro výchovu k lidským právům

MASARYKOVA UNIVERZITA
CENTRUM OBČANSKÉHO
VZDĚLÁVÁNÍ

... jenom volit nestačí.

**muni
PRESS**

<http://book.coe.int>

Anglický originál je dostupný v Nakladatelství Rady Evropy €19/US\$38.

Tato publikace je neprodejná. Je možné ji objednat nebo stáhnout na www.obcanskevzdelavani.cz

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ISBN 978-80-210-6089-0

9 788021 060890